

Mokslo Lietuva

Leidžiamas nuo 1989 m., du kartus per mėnesį

Nr. 22 (643)

„MOKSLO LIETUVOS“ SVEČIAS – LIETUVOS GENEALOGIJOS IR HERALDIKOS DRAUGIJA

Genealogijos kelias: iš istorijos mokslo pakraščių į inovatyvių tyrimų laikus

Žurnalisto Tautvydo Kontrimavičiaus klausimus atsako Lietuvos genealogijos ir heraldikos draugijos pirmininkas, Tarptautinės genealogijos akademijos (Prancūzija) asocijuotasis narys Remigijus BIMBA.

– **Genealogija, kaip mokslo šaka, išaugo iš istorijos kelmo. Tikriausiai todėl šandieniai genealogai vis pagarbčiau žvelgia į istorikų indėlį, paliktą genealoginių tyrimų užuomazgose, imasi populiarinti Lietuvos istorijos tyrinėtojus, kaip savo pirmtakus. Kuo ir kodėl Jums taip svarbus Albertas Kojalavičius-Vijūkas, kad Lietuvos genealogijos ir heraldikos draugija imasi garsinti šį istorijos tyrėją, iki šiol buvusį kitų istorikų šešėlyje?**

– Albertas Kojalavičius-Vijūkas (1609–1677) – žymus XVII a. lietuvis, jėzuitų kunigas, pedagogas, kūrėjas, istorikas. Kelerius metus dirbo Vilniaus akademijos rektoriumi. Puikiai mokėjo ir poetiškai rašė lotynų kalba. Tai visapusiško renesansinio išsilavinimo žmogus, tikras švietėjiškos epochos Lietuvoje atstovas. Svarbiausias jo veikalas – pirmoji spausdinta Lietuvos istorija. Tačiau mūsų požiūriu ištis išskirtinis jo darbas ir mokslinis palikimas – „Šventasis Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos bei jai priklausančių provincijų giminių ir herbų vardynas“. Būtent šis darbas yra pirmasis, kuriame surinkta išsami informacija apie Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės kilmingųjų genealogijas ir heraldiką. Istoriko sudarytas herbų vardynas yra svarbus istorijos šaltinis, reikšmingiausias ir didžiausias XVI–XVIII a. Lietuvos heraldikos veikalas. Jį puošia daugiau kaip 600 herbų piešinių. Atliekant genealoginius ir heraldikos tyrimus, šis darbas naudojamas iki šiol.

– **Idėja savo šiuolaikinę veiklą sieti su šimtmečių išbandymų patyrisia asmenybe, ko gero, gimusi ne mūsų krašte. Ar tokia praktika jau išbandyta kitų Jums žinomų šalių genealoginių tyrimų populiarinimo praktikose? Kiek tai prasminga?**

– Kiekvienoje šalyje galima rasti asmenybę, kurios nuveikti darbai tyrinėjant ar indėlis, populiarinant istoriją, genealogiją, heraldiką, yra išskirtiniai. Genealogijos ir heraldikos organizacijos dažniausiai pasirenka ryškiausią, didžiausią indėlį toje srityje pasiekusią savo šalies asmenybę, kuri tampa siekiamybe tyrinėtojams ir entuziastams. Itin dažnai įsteigiamas vardo medalis

Pirmasis Alberto Kojalavičiaus-Vijūko vardo medalio ir premijos laureatas Lietuvos genealogijos ir heraldikos draugijos garbės narys doc. dr. Edmundas Antanas Rimša (viduryje) su draugijos pirmininku Remigijumi Bimba (kairėje) ir draugijos kancleriu Pauliumi Vaniuchinu

ar ženklas, skiriama vardinė premija už tam tikrus pasiekimus. Pavyzdžiui, Rusijos genealogijos federacija yra įsteigusi Leonid'o Saviolovo (rus. Леонид Михайлович Савёлов) medalį, kuris yra aukščiausias genealogijos srities apdovanojimas. Kasmėt įteikiami ne daugiau nei du tokie medaliai. Tokie apdovanojimai teikiami, kasmėt rengiant mokslinius Saviolovo skaitymus.

Lietuvos genealogijos ir heraldikos draugija nutarė įsteigti Alberto Kojalavičiaus-Vijūko vardo medalį ir premiją už reikšmingiausių darbų, susijusių su Lietuvos istorijos ir jos pagalbinų disciplinų – genealogijos (giminių kilmės tyrinėjimo), heraldikos (herbų tyrinėjimo), veksilologijos (vėliavų tyrinėjimo) ir kitų sričių plėtojimą, tyrimus, paveldo apsaugą ir sklaidą. Šis apdovanojimas skirtas skatinti minėtų sričių inovacinę, kūrybinę, edukacinę ir mokslinę tiriamąją veiklą.

Pirmajam A. Kojalavičiaus-Vijūko medalio laureatui, Lietuvos genealogijos ir heraldikos draugijos garbės nariui doc. dr. Edmundui Antanui Rimšai buvo įteiktas diplomatas, specialiai sukurtas medalis (autorius – Žydrūnas Strumila) ir 1000 eurų premija. Iškilios A. Kojalavičiaus-Vijūko asmenybės vardo apdovanojimas, kaip tiki-

mės, taps gera paskata atidžiau ir išsamiau tyrinėti ne tik šio didžio Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės istoriko palikimą, bet ir kitas kilmingąsias gimines, įkvėps naujus genealogijos, heraldikos, veksilologijos tyrimus bei atradimus.

– **Kokius tikslus sau kelia Lietuvos genealogijos ir heraldikos draugija, ėmusi akcentuoti mokslinį požiūrį į genealoginius tyrimus? Juk populiarinė, labiau suprantama ir visuomenėje pripažinta vadinamoji „taikomoji genealogija“, kai specialistų žinios, entuziastų patirtys kreipiamos užsakovų poreikiams tenkinti – giminių genealoginėms schemoms sudarinėti, konkrečių asmenų kilmei tirti.**

– Lietuvoje genealogijos moksliniai tyrimai tik įsibėgėja. Yra ir daugiau Lietuvos istorijos pagalbinų disciplinų – heraldika, veksilologija, sfragistika ir kitos, kuriose reikia dirbti, rankoves pasiraityti. Žvelgdami iš Lietuvos genealogijos ir heraldikos draugijos pozicijų, matome, kad pagrindinė problema – per mažai mokslininkų imasi darbo šiose srityse. Todėl draugija sieks užpildyti šią spragą.

Neseniai šventėme Lietuvos, kaip nepriklausomos valstybės, 100-mečį. Žinome dvidešimt signatarų būrį, kurie tuomet atkūrė Lietuvos nepriklausomybę. Deja, jų genealogijos yra labai menkai tyrinėtoms. Netrukus minėsime 30-mečio sukaktį, kai 1990 m. kovo 11 d. Lietuva paskelbė atkurianti tai, ką mums paliko tie 20 signatarų. Tą progą Lietuvos genealogijos ir heraldikos draugija 2020 m. planuoja išleisti knygą „Lietuvos 1918 m. vasario 16 d. Nepriklausomybės Akto signatarų genealogijų tyrimai“.

Daugiau kaip dvejus metus Lietuvos ir užsienio archyvuose intensyviai dirbo aštuoniolika Lietuvos genealogijos ir heraldikos draugijos narių, genealogijos tyrėjų, istorikų. Jie surado naujų žinių apie signatarų kilmę, giminių ištakas, jiems pavyko ištaisyti paplitusias faktų klaidas. Parengėme kiekvieno signataro genealogijos apžvalginius straipsnius su šaltinių nuorodomis ir nuotraukomis. Remdamiesi archyvų dokumentais, sudarėme signatarų genealogines schemas. Metrikinių dokumentų kopijas išvertėme į lietuvių kalbą. Tokios knygos išskirtinumas – dvidešimt Nepriklausomybės Akto signatarų genealoginių schemų su apžvalginiais straipsniais, vietovardžių ir asmenvardžių rodyklės. Ir visa tai bus vienoje knygoje!

■ Nukelta į 2 p.

VDU Žemės ūkio akademijos kancleris prof. Antanas Maziliauskas (žr. 8 p., „Agrarinio sektoriaus pokyčiai“)

ŠIAME NUMERYJE

Susipažinkime: Lietuvos genealogijos ir heraldikos draugija ● 1–2 p.

Švartųjų technologijų kūrėjai ● 2, 9 p.

Šventiniai lūkesčiai ● 3 p.

Ko mus mokė Jonas Pranas Aleksa? ● 4 p.

Kada maži Lietuvos mokslininkų atlyginimai nebetrūkdys dalyvauti tarptautiniuose tyrimuose? ● 4 p.

Naujų tyrimų išvados Lietuvos mokslo centruose ● 5 p.

Lietuva – tarp turinčių geriausią interneto ryšį ● 5 p.

Prieštaringi Lietuvos švietimo sistemos vertinimai ● 6 p.

Daugiabučių gyventojai – kaimynai, bet ar jie – kaimyniški? ● 9 p.

Intelektinis darbas ir mokytojų nuostatos ● 10 p.

Šventiniai sveikinimai ● 12 p.

Genealogijos kelias: iš istorijos mokslo pakraščių į inovatyvių tyrimų laikus

■ Atkelta iš 1 p.

– XXI amžiaus mokslas vis labiau siejamas su tarpdiscipliniškumu, tad ir genealogija, išaugusi iš istorinių šaltinių tyrinėjimų, tikėtina, plėtosis naujoms kitų mokslų kryptimis. Kokius išbandymus prognozuojate įvairių sričių mokslininkams, kurie norėtų savo indėlių palikti ir genealogijoje? Ar turėtų ką veikti šioje srityje medikai, skaitmeninių technologijų kūrėjai, teisininkai?

– Nuo to laiko, kai daugiau nei prieš ketvirtį amžiaus pradėjau domėtis genealogija, iki šių dienų genealoginės informacijos srautas išaugo kelis ar net keliasdešimt kartų. Todėl šiuolaikinių technologijų kūrėjams dar ilgai bus darbo ir ateityje. Reikia ne tik skaitmeninti dokumentus, bet ir juos tiksliai perskaityti, išsaugoti žinias. Labai svarbu turėti patikimas specialiąsias genealogines programas, kurios leistų tyrėjams ar entuziastams patikimai ir patogiai kaupti informaciją apie surastus protėvius, giminaičius. Programos vaizduoja sukaupią informaciją grafiškai. Tačiau tokias programas dar reikia tobulinti.

Pastaruosius kelerius metus Lietuvoje

Alberto Kojalavičiaus-Vijūko vardo medalis. Projekto autorius – Žydrūnas Strumila

tampa labai populiari genetinė genealogija. Ji dažnai pasitarnauja, kai asmuo nežino savo kilmės ir nėra išlikusių dokumentų apie jo protėvius. Genetinis testas – tai autosominis DNR tyrimas, kai naudojamos žmogaus seilės. Šiuo metu pasaulyje šiuos tyrimus vykdo ne viena įmonė. Žinomiausios yra FamilyTreeDNA (nuo 2010 m.) ir

Lietuvos genealogijos ir heraldikos draugijos herbo ir vėliavos liudijimai bei Alberto Kojalavičiaus-Vijūko giminės herbas. Vikos Petrikaitės (LMA Vrublevskių biblioteka) nuotraukos

AncestryDNA (nuo 2012 m.). Pastarosios įmonės jau turi sukaupusios didelę žmonių DNR tyrimų bazę. Asmuo, pasidaręs tyrimą, gali palyginti gautus rezultatus su duomenų bazėje esančiais rezultatais ir surasti sau giminaičių, su kuriais turi bendrą protėvį. Tai puikus būdas ne tik rasti giminių, bet ir padidinti savo giminės medį.

Lietuvos genealogijos ir heraldikos draugija įkurta 2007 m. Nuo 2018 m. draugija

tapo Tarptautinės genealogijos ir heraldikos konfederacijos (CIGH – Confédération Internationale de Généalogie et d'Héraldique), įkurtos 1971 m. Briuselyje (Belgija), nare. Pagrindiniai Lietuvos genealogijos ir heraldikos draugijos tikslai – populiarinti genealogiją, heraldiką, veksilologiją, skatinti domėjimąsi Lietuvos giminių istorija, tvirtinti ir registruoti herbus, herbines vėliavas, genealogijas, organizuoti seminarus-mokymus. Draugijos metinis leidinys – „Genealogija ir heraldika“, interneto puslapis: www.genealogija.lt.

Nacionaliniame muziejuje Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Valdovų rūmuose 2020 m. lapkričio 26 d. buvo surengta II Alberto Kojalavičiaus-Vijūko vardo moklinė konferencija. Šios konferencijos darbotvarkėje buvo trys sesijos. Pirmoji skirta Tiškevičiams – rusėnų kilmės Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės didikų giminei, iškilusiai XVI a. antrojoje pusėje, politinę galią įgijusiai XVII a., o turtingą – XIX a., kai jie tapo turtingiausiais Lietuvos žemvaldžiais. Tarp Tiškevičių giminės atstovų buvo 9 vaivados, 2 vyskupai, 3 lauko etmonai, 3 kaštelionai, 3 išdininkai, 4 didieji maršalkos. Kita konferencijos sesija skirta genealogijai, trečioji – heraldikos tyrimams. ■

VILNIAUS GEDIMINO TECHNIKOS UNIVERSITETE

Švarijų technologijų klasteris

Pernai Vilniaus Gedimino technikos universitetas, Vilniaus universitetas, „Lietuvos energija“ (dabar „Ignitis“) ir „Saulėtekio slėnio mokslo ir technologijų parkas“ pasirašė Lietuvos švarijų technologijų klasterio steigimo sutartį. Sutelkę žinias ir patirtį iš skirtingų sričių, klasterio nariai bendradarbiauja kurdami ir plėdami švარიjų technologijas bei diegdami tvarios veiklos sprendimus. „Lietuva – viena iš nedaugelio išsivysčiusių šalių, kuri ligi šiol neturėjo švarijų technologijų srityje veikiančių ar jas diegiančių įmonių santalkos“, – sako naujojo klasterio koordinatoriaus „Saulėtekio slėnio mokslo ir technologijų parkas“ direktorė Laima Kaušpadienė.

– Apibūdinkite šio klasterio veiklą.

– Lietuvos švarijų technologijų klasteris vienija šioje srityje veikiančias įmones, mokslo ir studijų institucijas bei kitus subjektus, telkiančius savo profesines žinias, įgūdžius, dalykinius ryšius, reputaciją ir patirtį, siekdamas bendrų tikslų, susijusių su narių konkurencingumo didinimu ir Lietuvos, kaip švarijų technologijų valstybės, įvaizdžio stiprinimu. Siekiame didinti švarijų technologijų sričių integraciją, stiprinti aukštą pridėtinę vertę turinčių sprendimų paiešką, didinti klasterio narių bei viso Lietuvos švarijų technologijų sektoriaus konkurencingumą. Kuriame verslo, mokslo, mokymo ir kitų paslaugų sričių narių bendradarbiavimo tinklą, skatinantį inovacijų diegimą ir investicijų pritraukimą, vidinius ir išorinius partnerių ryšius.

– Kaip atrodome pasauliniame kontekste?

– Lietuva atrodo gana gerai tiek nacionalinės politikos, tiek ir verslo kontekste. Nacionalinėje klimato kaitos valdymo politikos strategijoje iki 2050 m. numatyta prisitaikymo prie klimato kaitos bei jos švelninimo politika ir nustatyti privalomi trumpalaikiai (iki 2020 m.), vidutinės trukmės (iki 2030 ir 2040 m.) bei ilgalaikiai (iki 2050 m.) prisitaikymo prie klimato kaitos uždaviniai. 2018-ųjų pabaigoje buvo parengtas Integruotas nacionalinis energetikos ir klimato srities veiksmų planas. Jame išskiriami ir iššūkiai: sumažinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimą 9 proc., seną automobilių parką pakeisti į naujesnį ir efektyvesnį bei alternatyviu kuru ar elektra varomas transporto priemones.

Pastaraisiais metais švarių energijos išteklių naudojimas Lietuvoje išaugo ir mūsų valstybė jau pasiekė savo tikslą – 23 proc. atsinaujinančios energijos dalį galutiniame energijos suvartojime iki 2020 m. Pagal birželio mėnesį Eurostato paskelbtus duomenis, Lietuva yra daugiausia plastiko perdirbanti valstybė visoje Europos Sąjungoje – perdirbame net 74,4 proc. plastiko.

Išaugo investicijos į žemės ūkio ir maisto, pažangių medžiagų ir transporto sektorius. Pastarasis dabar yra pirmaujantis švarijų technologijų sektorius. Reikia pasidžiaugti jaunimo susidomėjimu tvaraus verslo kūrimu. Tai rodo „Saulėtekio slėnio mokslo ir technologijų parko“ vykdomos programos.

– Koks klasterio vaidmuo, siekiant pristabdyti klimato kaitą ir sprendžiant kitas aplinkosaugos problemas?

– Klimato kaita yra sunkiai sustabdomas procesas. Dabar daugiausia kalba

ma apie klimato kaitos sukeltų padarinių mažinimą ir prisitaikymą prie vykstančių pokyčių. Europos Komisija valstybėms narėms kelia ilgalaikį tikslą – neutralizuoti poveikį klimatui. Klasteris gali pasiūlyti technologijas, kurios padėtų siekti užsibrėžtų tikslų. Didžioji dalis klasterio narių yra mokslinius tyrimus ir technologinę bei eksperimentinę veiklą vykdančios įmonės ir organizacijos, kurios, dirbdamos išvien

su verslu, gali pasiūlyti sprendimus, ne tik darančius poveikį Lietuvai, bet ir pritaikomus globalioje aplinkoje.

– Socialinė atsakomybė ir tvarios aplinkos siekis. Ar tai tampa verslo sėkmės garantu?

– Pagal Pasaulinį švarijų technologijų indeksą didžiausias proveržis prognozuojamas atsinaujinančios energijos šaltinių,

■ Nukelta į 9 p.

Mielieji,
kad šiuo nuostabiu laiku prisipildytų gerumo, meilės ir šilumos,
kuria pasidalintume vieni su kitais visus ateinančius metus.
Smagių švenčių ir sėkmingų Naujųjų metų!
Nuoširdžiai, Janina Valančiūtė
Lietuvos medicinos biblioteka

REDAKTORIAUS KOMENTARAS

Šventiniai lūkesčiai

Prof. dr. Jonas Jasaitis

Turbūt svarbiausia didžiųjų švenčių reikšmė yra šviesnio gyvenimo viltis. Nuoširdus tikėjimas, kad ne tik atverčiame naujo stalinio kalendoriaus lapelių rinkinį, bet ir pasitinkame lauktų permainų galimybe.

Kaip dabar gyveni?

Kad galėtume patys sau išaiškinti, ko tikimės iš ateities, pirmiausia susumuojame, kaip vertiname dabartinę situaciją, kuo esame nepatenkinti ir ką tikrai norėtume pakeisti. Bet tai padaryti – labai nelengva, nes per pastaruosius dešimtmečius pripratome į viską žvelgti tik iš „savo varpinės“. Visa viešosios erdvės analizė rodo, kad didelė mūsų visuomenės dalis tapo kraštutiniais individualistais. Tai žmonės, kurie mato tik tai, kas tiesiogiai paliečia juos pačius ir dar keletą artimiausios aplinkos žmonių, su kuriais jie susiję arba jaučiasi nuo jų daugiau ar mažiau priklausomi. Bet koks pasiūlymas, prieš kritikuojant kitus, pažiūrėti į veidrodį ir paklausti, ar pats viską padarei savo labui, ar nekenkei sau, dažnai sukelia pyktį ar net įniršį. Tarsi būtume tobulybės, į kuriuos visi turėtų lygiuotis.

Dažnai vartojama sąvoka „akademine bendruomenė“, turėdami galvoje tą visuomenės dalį, kuriai ir patys priklausome. Tačiau ar tikrai galime ją vadinti „bendruomenė“, o ne paskirų individų minia? Pripažįstame, kad net ryškiausių Lietuvos mokslininkų atlyginimai yra nepateisinamai maži. Ir tai, pasirodo, ne tik trukdo spręsti elementarias savo buities problemas, bet ir sukuria kliūtis dalyvauti tarptautiniuose projektuose. Mūsų partneriai niekada nesidomi, kokios priežastys lėmė tokį didžiulį atlyginimų skirtumą, lyginant su kitomis valstybėmis. Jie vadovaujasi Europos Sąjungos ar kitų organizacijų nustatytais reglamentais ir sprendžia labai paprastai: „Jeigu tau moka tik tiek, tikriausiai tiek ir esi vertas...“ Ir net naivu bandyti jiems aiškinti, iš kokio „lagerio“ dar taip neseniai išėjome, kokia mūsų ekonomikos sektorių struktūra, ką mes gaminame, o ką importuojame ir kodėl mūsų eksporto bei importo balansas toks iškreiptas, kad beveik visada daugiau importuojame, nei eksportuojame. Visa tai jų paprasčiausia nedomina. Taisyklės visiems bendros ir būkite malonūs jų laikytis.

Taigi išvada aiški: tokia Lietuvos mokslininkų atlyginimų sistema ne tik neskatina jų veiklos, bet dar jai ir trukdo. Tačiau visai kitos nuotaikos vyrąja mūsų pačių valdžios sluoksniuose, ypač – jų viršūnėse. Išgirdę apie universitetų darbuotojų protestus ir reikalavimus kelti atlyginimus, mūsų Premjeras tą patį vakarą pratrūko televizijos eteryje. Įsivaizduodamas, kad kalba labai argumentuotai, jis su neslepia ironija klausė maždaug taip: „Ar jūsų auklėtinius kas nors graibsto? Juk jūs net neparuošiate jų darbui, ir verslo įmonės dar turi juos papildomai mokyti, kad galėtų panaudoti konkrečioje darbo vietoje...“

Panašus Premjero monologas ne vienoje Vakarų Europos valstybėje būtų kainavęs postą. Jau kitą dieną jis, be jokių pasiaiškinimų, pėdintų teikti atsistatydinimo prašymą, kaip nesuvokiantis universiteto paskirties: konkrečiai darbo vietai absolventus ruošia tik profesinio rengimo centrai. Giliau pasidomėjęs, sužinotų, kad mūsų universitetų absolventai tikrai su malonumu sutinkami Norvegijoje, Vokietijoje, JAV ir kitur. Ir kaip nesidžiaugs, gaudami specialistą su

universitetiniu išsilavinimu, kai nebereikia investuoti į jo rengimą, kuris tose valstybėse yra brangesnis ne procentais, o kartais. Kiek inžinierių, gydytojų ir kitų specialistų, baigusių Lietuvos universitetus, darbuojasi šiose valstybėse ir kokius atlyginimus jie ten gauna? Ar girdėjote, kad, planuodama „Brexit“, Jungtinė Karalystė ruošiasi jų atsisakyti?

Tai kodėl taip neatsitiko pas mus? Priežasčių yra keletas, bet pagrindinės jų – dvi: iki kraujo į mūsų galvoseną įaugusi labai menka savivertė ar net išvešėjusi savinieka ir tos pačios akademinės bendruomenės apatija, netikėjimas savo jėgomis. Ar kas nors pasakė Premjerui, kad atsiprašytų ir daugiau neskleistų tokių nesąmonių? Deja, nors ir paburnojome ar net paslapčia pasišaipėme iš tokio oratoriaus, tačiau viešai savo vertinimo jam neišsakėme. Tai kas belieka tokiam Vyriausybės vadovui? Galvoti, kad jis tiems protestavusiems labai taikliai atkirto ir „pastatė juos į vietą“? Matyt, prireiks dar šiek tiek laiko, kad ta akademinė bendruomenė Lietuvoje atsirastų ir pajustų savo jėgą.

Mokslininkų vaidmuo valstybėje

Pavieniais protestukais, labiau rodančiais savo susiskaidymą, o ne ryžtą, nepasieksime radikalių strateginių permainų. Juo labiau kad mokslininkai ir protestuoti turi kitaip: ne kumščiu daužydami stalą Lietuvos mokslų akademijos mažojoje salėje, o pateikdami aiškią alternatyvą, rodančią ne tik tai, kas yra blogai, bet ir kaip turėtų būti. Mokslininkų uždavinys – kurti valstybės strategiją ir dalyvauti, ją įgyvendinant.

Valstybėje nėra kitos jėgos, galinčios išspręsti šį uždavinį. Kad ir kokie kvalifikuoti patys sau atrodytų valstybės aparato darbuotojai, iš tikrųjų jie visada buvo ir yra tik klerkai, kurių esminė funkcija – aptarnauti strategijos kūrėjus ir vykdytojus, o ne kurti strategiją. Priešingu atveju rezultatas bus toks pats, kaip ir žinomoje Ivano Krylovo pasakėčioje „Kvartetas“ – kad ir kiek keistume „muzikantų“ vietas ir roles, orkestro nesukursime. Klerkai reikalingi, bet tik savo vietoje. Klerkas – ministras – tragedija visai jo kuruojamai sričiai, nors ir kaip preciziškai „vadybiškai“ ji atrodytų tvarkoma. Klerkas – klusnus, tvarkingas, punktualus, bet jis – ne strategas.

Daugelis prisimenate tokią prieš gerą dešimtmetį kažkio diletanto nulipdytą neva strateginę viziją: „Lietuva – drąsi šalis.“ Kad tokia frazė neturi jokio konkretaus strateginio turinio, buvo aišku iš karto, bet kiek laiko buvo sugaišta tam, kad patikėjusieji tokia vizija suvoktų, jog tai – tik tuščias žodžių žaismas. Užtat kai buvo pasiūlyta konkreti ir perspektyvi vizija: „Lietuva – sveika šalis“, daugeliui nusivylusių ankstesniais siūlymais ji tebėra neaiški iki šiol.

Norint paaiškinti tokios vizijos prasmę, tektų išnagrinėti visą kompleksą ją sudarančių aplinkybių. Tai valstybės rekreaciniai, sekliji ir giluminiai gelmių ištekliai, žmonių, dirbančių šioje srityje, kompetencija, valstybės infrastruktūra, gamybinės veiklos specifika, patirtis ir tradicijos, eksporto plėtros galimybės, specialistų rengimo pertvarka ir kt. Tiems, kurie suvokia, kokias perspektyvas ši vizija atveria, taip pat reikės laiko pasiruošti strateginiams pokyčiams. Pateiksiu tik vieną pavyzdį. Kai žmogeliui, gyvenančiam nuostabiai gražioje gamtoje ir besiskundžiančiam, kad „šioje žvyrnyje bulvikės užauga tik mažytės, o karvutei nei žolės, nei šieno neužtenka“, primename, kad ant žvyro joks ūkininkas tokia veikla nesiverčia, jis sutrinka: „Bet juk visi taip daro... Tai kur man runkelius auginti?“ O turėtų klausti, kokia veikla derėtų užsiimti, kad sočiai pragyventų.

Netikrų mesijų vėjus

Neenumaldomai artėja eilinių rinkimų metas. Ir kaip jau įprasta, prasideda naujų „partijų“, „forumų“, susivienijimų kūrimo bumas. Ir visi, aišku, žada rojų, jei su jais pasuksite. Gerai išsižiūrėkite, kas tie vadinamieji „vienytojai“ ir „telkėjai“, kokia jų kompetencija ir patirtis, kokiomis vertybėmis vadovaujasi. Ir pamatysite, kad dauguma šių tariamų mesijų – tik kaukės ir iškamšos, už kurių jokio realaus turinio nėra. Jei toks turinys būtų, tai pirmiausia jie patys susitelktų, užuot vienas kitam tik špygas rodę.

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO PRANEŠIMAS

Parlamentarai prašo įamžinti generolo Povilo Plechavičiaus atminimą. Seimo nariai Laurynas Kasčiūnas, Povilas Urbšys, Stasys Tumėnas ir Audronius Ažubalis kreipėsi į Krašto apsaugos ministeriją, Kultūros ministeriją ir Seimo Laisvės kovų ir istorinės atminties komisiją, prašydami svarstyti galimybę 2020 m., kai bus minimos 130-osios generolo Povilo Plechavičiaus gimimo metinės, įamžinti jo atminimą ir nuopelnus Lietuvai. „Generolo P. Plechavičiaus drąsa ir ryžtas nutiesė kelius į dešimtmetį trukusią pokario rezistenciją, jos kovas už laisvę ir nepriklausomybę, o per jas – ir į šių dienų Lietuvos nepriklausomybę“, – sakė L. Kasčiūnas.

P. Urbšio teigimu, P. Plechavičius narsiai kovėsi su raudonarmiečiais, bermontininkais ir lenkų kariuomene. Už tai buvo apdovanotas Vyčio kryžiumi. 1944 m. ėmėsi kurti Vietinę rinktinę. Į Lietuvos vietinę rinktinę, vadovaujamą generolo P. Plechavičiaus, įstojo 7 tūkst. vyrų. Kai vokiečiai norėjo ją išsiųsti į Rytų frontą, generolas kategoriškai atsisakė tai daryti, motyvuodamas tuo, kad Lietuvos vietinė rinktinė svetimų karų nekariaus. „Būtent P. Plechavičiaus dėka tūkstančiai vyrų išvengė beprasmes mirties ginant svetimos valstybės interesus, daugelis jų papildė Lietuvos partizanų gretas. P. Plechavičiaus pastangos kurti karių formuotę nacių okupacijos sąlygomis byloja apie tautos norą priešintis, siekti nepriklausomybės. Nepaisant netekčių, generolo puoselėta savanorystės ir ištikimybės laisvei idėja pasiekė ir mūsų dienas“, – dėstė Seimo narys.

L. Kasčiūnas pažymėjo, kad generolas P. Plechavičius – mūsų tautos ryžto, ištvermės ir kovų dėl laisvės simbolis. „Deja, šiandien turime apgailestauti, kad kariniai ir patriotiniai Povilo Plechavičiaus nuopelnai nėra tinkamai įvertinti. Todėl prašome apsvarstyti galimybę 2020 m., kai bus minimos 130-osios generolo P. Plechavičiaus gimimo metinės, įamžinti jo atminimą ir nuopelnus Lietuvai“, – komentavo Seimo narys.

Seimas padidino bankų pelno mokesčio tarifą. Seimas pritarė Pelno mokesčio įstatymo pataisoms, įtvirtindamas, kad kredito įstaigų apmokestinamasis pelnas, apskaičiuotas iš pajamų atėmus neapmokestinamąsias pajamas, leidžiamas ir ribojamų dydžių leidžiamas atskaitymus (išskyrus mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros darbų sąnaudų padidintų atskaitymų sumą, apmokestinamųjų pajamų sumažinimo dėl filmo arba jo dalies gamybai neatlygintinai suteiktų lėšų sumą, atskaitomą suteiktos paramos sumą ir praėjusių mokesčių laikotarpių nuostolių, atskaitomą iš mokesčio laikotarpio pajamų, sumą), apmokestinamas taikant 5 proc. papildomo kredito įstaigų pelno mokesčio tarifą. Papildomu kredito įstaigų pelno mokesčiu nebus apmokestinama nustatyta tvarka apskaičiuoto pelno dalis, neviršijanti 2 mln. eurų. Šiuo metu bankams yra taikomas 15 proc. pelno mokesčio tarifas.

Priimtomis pataisomis nustatyta platesnė turto perkėlimo apmokestinimo tvarka ir taisyklės, siekiant užtikrinti, kad įmonių pelnas būtų apmokestinamas ten, kur sukurama vertė. Įstatyme įtvirtinta, kad turto iškelimo, perkėlimo iš Lietuvos atveju bus sumokamas mokeskis nuo Lietuvos sukurtos turto vertės, taikant tokias pat apmokestinimo taisykles, kaip ir turto pardavimo atvejais, tai yra bus apmokestinamas iškelto, perkėlimo turto ekonominės vertės prieaugis.

Įstatyme reglamentuota, kas yra laikoma mokesčio tvarkos neatitikimu. Kaip projekto pristatymo metu sakė finansų ministras Vilius Šapoka, „siekiama neutralizuoti skirtingų valstybių taikomų pelno apmokestinimo taisyklių skirtumų poveikį pelno mokesčio bazei, nustatomos taisyklės dvigubo pajamų neapmokestinimo atvejų eliminavimui, kai tas pats mokėjimas vienoje valstybėje atskaitomas iš pajamų, o kitoje neapmokestinamas, arba atskaitomas iš pajamų abiejose valstybėse“.

DR. NELĖS JURKĖNAITĖS (LAEI) SVEIKINIMAS

Lietuvos valstybės ir visuomenės veikėjo prof. Jono Prano Aleksos 140-osios gimimo metinės

Valentinas Aleksa

2019 m. gruodžio 25 d. sukako 140 metų, kai Kumetiškiuose (tuometinėje Kalvarijos apskrityje) gimė Jonas Pranas Aleksa – būsimasis agronomas, sociologas ir ekonomistas, publicistas ir filosofas, Pirmosios Lietuvos Respublikos žemės ūkio architektas, lietuvių pilietinės visuomenės, ūkininkų savivaldos ir moderniosios strateginio valdymo metodologijos pradininkas.

J. P. Aleksa 1920–1923 m. buvo Lietuvos žemės ūkio ir valstybės turtų ministras, 1926–1935 m. – Lietuvos žemės ūkio ministras, 1926–1927 m. – Lietuvos Seimo narys, 1946 m. – šešėlinės Lietuvos Vyriausybės, veikusios pogrindyje, ministras pirmininkas, Žemės ūkio akademijos garbės daktaras. Tai vienintelis XX a. Lietuvos politikas, už patriotinę veiklą kalintas caro žandarų, tris kartus sovietų ir nacių okupantų.

1900 m. baigęs Marijampolės gimnaziją, J. P. Aleksa įstojo į Maskvos universitetą, kuriame studijavo gamtos mokslus. Čia jis greitai įsitraukė į slaptą politinį lietuvių studentų judėjimą. Jau tuo metu jam buvo labai svarbūs savo tautos ir lietuviybės reikalai, kurių ir vėliau neišsižadėjo. Carinės Rusijos žandariai J. P. Aleksą areštavo ir kalino Maskvoje, Varšuvoje, Sankt Peterburge, Kališe. Paleistas iš kalėjimo, jis vėl studijavo Maskvoje sociologiją, vėliau Varšuvoje – agronomiją ir zootechniką.

1918 m. pavasarį J. P. Aleksa atvyko į Vilnių ir aktyviai įsitraukė į ką tik paskelbtos Lietuvos valstybės kūrimo darbą, nors tuo metu mūsų krašte sklاندė didelės nusiivylimo nuotaikos. Jis jau buvo užsibrėžęs gyvenimo tikslą – žadinti lietuvių tautos savimonę, gimtajame krašte pavyzdinčiai ir moderniai sutvarkyti žemės ūkį, nes tik šis sektorius tuo metu galėjo būti atsikūrusios Lietuvos valstybės materialinės gerovės pamatu. J. P. Aleksos dėka prasidėjo pirmieji reikšmingi mūsų kraštui melioracijos ir ypač

žemės reformos darbai. Pagal jo parengtą galutinę Lietuvos žemės ūkio reformos įstatymo projekto redakciją 1922 m. Steigiama-sis Seimas šį įstatymą priėmė. Jam aktyviai dalyvaujant, 1922 m. buvo įvesta nacionalinė valiuta – litas. Jis dirbo, atidėjęs visus savo asmeninius rūpesčius, imdamas tik dalelę algos svarbiausiems reikalams, o kitą dalį palikdamas jaunai valstybei.

J. P. Aleksa buvo aktyvus kooperacijos organizatorius, pirmasis „Lietūki“ tarybos ir „Kooperacijos banko“ valdybos pirmininkas, vienas draudimo sąjungos „Kooperacija“ steigėjų. 1925 m. jo iniciatyva pradėtas leisti žurnalas „Žemės ūkis“, kurio pirmuoju redaktoriumi jis ir tapo. Tais pačiais metais J. P. Aleksa pradėjo eiti docento pareigas Lietuvos universitete ir dėstė žemės ūkio ekonomiką. 1926 m. buvo Žemės ūkio rūmų steigimo iniciatorius ir pirmasis jų pirmininkas.

Dideli nuopelnai J. P. Aleksai priklauso ir pertvarkant krašto gyvulininkystės ūkį. Tai leido Lietuvai išvengti ekonominės katastrofos, prasidėjus pasaulinei ekonomikos krizei. Galima drąsiai tvirtinti, kad J. P. Aleksai tvarkingai ir apdairiai vadovaujant žemės ūkiui, Pirmosios Lietuvos Respublikos Vyriausybė galėjo turėti subalansuotą biudžetą net ir sunkiausiais krizės metais. Jis pirmasis Lietuvoje parengė sistemingą Lietuvos ūkio būklės apžvalgą, pagrindė strategines jo gamybos intensyvinimo, gyvulininkystės plėtros, ūkininkų šeimos ūkių ugdymo, žemės ūkio ir perdirbimo pramonės modernizavimo, kooperacijos bei ūkinės savivaldos plėtros kryptis. Įvertinant visa tai, J. P. Aleksą reikia laikyti pirmosios Lietuvos žemės ūkio strategijos autoriumi ir jos vykdymo organizatoriumi.

Viena iš svarbiausių J. P. Aleksos svajonių Lietuvoje išsipildė 1927 m., kai buvo įkurta Lietuvos ūkininkų vienybės organizacija. Ji įsipareigojo saugoti ir stiprinti Lietuvos valstybingumo idėją. J. P. Aleksa buvo ne tik

Prof. J. P. Aleksa

šios organizacijos kūrimo iniciatorius, bet ir 1928 m. (iki uždarymo 1936 m.) tapo jos pirmininku bei nenuilstančiu ideologu. Iš nuveiktų darbų matyti, kad jis nuolat budėjo tautos sargyboje, tam tikslui telkė tautiečius, skatindamas suvokti lietuvių tautą istorinėje perspektyvoje ir priimti sprendimus, pagrįstus ne vien ekonominiais veiksniais, bet ir remiantis socialinėmis, kultūrinėmis, dorovinėmis bei religinėmis vertybėmis.

J. P. Aleksa išvažinėjo visą Lietuvą, nenuilsdamas susitikinėjo ir su kaimo žmonėmis. Jis gerai suprato mūsų krašto žmonių rūpesčius, žinojo jų sumanymus ir svajones. Kartą, grįžęs iš susitikimo su ūkininkais, jis žmonai pasakė: „Jei ne šeima, viską atidučiau Lietuvai, ji taip sunkiai gyvena.“ Įvairiomis progomis išsakyti vertinimai – Ministerių kabineto sąžinė, Didysis Lietuvos ūkininkas, Ūkininkiškasis ministeris, Ūkininkų tėvas, Mūsų tautos didysis ūkininkas, Garbingasis ir Brangusis Lietuvos ūkininkijos reikalų globėjas – byloja apie jo nuopelnus Lietuvos žmonėms.

Visus J. P. Aleksos sumanymus ir darbus nutraukė Sovietų Sąjungos įvykdyta Lietuvos okupacija. 1940 m. jis buvo areštuotas, ka-

lintas Marijampolės ir Kauno kalėjimuose. Tačiau šį kartą likimas jam buvo palankus. Hitlerinei Vokietijai susipjovus su sovietine imperija, enkavedistai nespėjo visų kalinamų žmonių nužudyti ar išvežti iš Kauno kalėjimo. Tarp neišvežtųjų buvo ir J. P. Aleksa. 1941–1942 m. jis dirbo Vilniaus universitete. 1942 m. rudenį jam suteiktas profesoriaus vardas.

Prof. J. P. Aleksa 1942 m. rudenį su dviem bendraminčiais – buvusiu Lietuvos Prezidentu dr. K. Griniumi ir buvusiu Lietuvos žemės ūkio ministru kunigu prof. M. Krupavičiumi – vokiečių generaliniam komisarui Kaune lietuvių tautos vardu įteikė Memorandumą, kuriame protestavo prieš Lietuvos kolonizavimą, jos piliečiams, tarp jų ir lenkams, žydams, rusams, daromas nežmoniškas skriaudas. Memorandume išreikštas ir vienas pagrindinių lietuvių tautos siekių – atstatyti Lietuvos nepriklausomybę. Apie šį Memorandumą, kuris tokio turinio buvo vienintelis Europoje, bei jo signatarus sužinojo ne tik Lietuvos gyventojai, bet ir kitų valstybių piliečiai. Naciai reagavo žaibiškai ir visus Memorandumo signatarus areštavo. Prof. J. P. Aleksa buvo kalinamas nacių kalėjimuose, vėliau ištremtas į Berlyną.

Sovietų armijai artėjant prie Berlyno, J. P. Aleksa apsisprendė pasilikti, tikėdamasis, kad bus reikalingas Lietuvai. Tačiau Berlyne sovietų saugumo darbuotojai jį areštavo ir 1945 m. birželio pabaigoje atgabeno į kalėjimą Vilniuje. Vėliau, paleistas iš kalėjimo, J. P. Aleksa gana greitai įsitraukė į pagrindinę veiklą ir tapo aktyviu lietuvių tautinės tarybos organizacijos nariu.

1948 m. čekistai profesorių areštavo ir išvežė į Sibirą. Tik pačiame gyvenimo saulėlydyje, kai Sibiro sąlygomis tapo visiškai invalidu, 1952 m. J. P. Aleksai buvo leista persikelti į Svetlozelionėje kaimą (Parbigo rajoną Tomsko srityje), kur tuo metu tremtyje gyveno jo šeimos nariai. 1955 m. balandžio 22 d. jo širdis nustojo plakusi. ■

ŠVIETIMO IR MOKSLO MINISTERIJOS PRANEŠIMAS

Lietuvos aukštųjų mokyklų profesinių sąjungų susivienijimui DĖL KREIPIMOSI

Švietimo, mokslo ir sporto ministerija (toliau – Ministerija), vykdydama Ministro Pirmininko pavedimą, įformintą Vyriausybės kanclerio 2019 m. lapkričio 20 d. rezoliucija Nr. S-4100, išnagrinėjo Lietuvos aukštųjų mokyklų profesinių sąjungų susivienijimo 2019 m. lapkričio 19 d. kreipimąsi Nr. 19-05.

Septynioliktosios Lietuvos Vyriausybės programos, kuriai pritarta Lietuvos Respublikos Seimo 2016 m. gruodžio 13 d. nutarimu Nr. XIII-82 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“, 141 punkte nurodyta, kad, siekiant plėtoti inovacijų potencialą, būtina didinti mokslininko karjeros patrauklumą, 128.6 punkte numatyta siekti, kad aukštųjų mokyklų dėstytojai gautų adekvatų darbo užmokesčių. Aukštojo mokslo sektoriaus darbuotojų atlyginimai ilgą laiką buvo nedidiniai. 2017 m. pirmą kartą

nuo 2009 m. didėjo mažiausiai uždirbančių mokslininkų atlyginimai, tam papildomai skirta 3,1 mln. eurų valstybės biudžeto asignavimų.

Nuo 2018 m. vykdant švietimo ir mokslo sistemos struktūrinę reformą, siekiama dėstytojams ir mokslininkams sudaryti palankias darbo sąlygas, užtikrinti stabilų jų darbo užmokesčio augimą. Tai vykdoma palaipsniui, atlyginimus didinant etapais:

2018 m. dėstytojų, mokslo darbuotojų ir kitų tyrėjų darbo užmokesčiui padidinti skirta 23 mln. eurų ir tai leido padidinti atlyginimus vidutiniškai 20 proc.;

2019 m. šių kategorijų darbuotojų atlyginimams padidinti papildomai skirta dar 23,1 mln. eurų ir tai leido padidinti jų atlyginimus vidutiniškai dar 16 proc.;

2020 m. šių kategorijų darbuotojų atlyginimams padidinti papildomai skirta 4,6

mln. eurų ir nuo rugsėjo 1 d. jų atlyginimai bus 10 proc. didesni, palyginti su nustatytais iki 2019 m. gruodžio 31 d.

Bendras vidutinis dėstytojų, mokslo darbuotojų ir kitų tyrėjų darbo užmokesčio padidinimas per trejus metus (palyginti su 2017 m.) – daugiau kaip 50 proc.

Atsižvelgiant į šalies vidutinio darbo užmokesčio (VDU) augimą, siekiama ir toliau didinti atlyginimus akademinėi bendruomenei. Lietuvos švietimo ir mokslo šakos kolektyvinėje sutartyje sutarta pasiekti, kad 2025 m. dėstytojų, mokslo darbuotojų ir kitų tyrėjų vidutinis darbo užmokeskis sudarytų 150 proc. šalies VDU. Be to, 2020 m. skiriami papildomi asignavimai pareiginės algos baziniam dydžiui (BD) iki 176 eurų (4,02 mln. eurų), minimaliai mėnesio algai (MMA) iki 607 eurų (0,94 mln. eurų), kultūros ir meno darbuotojų darbo užmokesčiui (1,08 mln.

eurų) padidinti, Valstybės ir savivaldybių įstaigų darbuotojų darbo apmokėjimo įstatymui įgyvendinti (mažiausiems koeficientams dirbantiems pagal darbo sutartis padidinti) 0,39 mln. eurų. Ministerija nuosekliai laikosi pozicijos, kad darbo užmokesčių būtina didinti sistemingai, nediskriminuojant dalies darbuotojų, dirbančių tokio paties sudėtingumo ir kvalifikacijos reikalaujanti darba, bei mažinti darbuotojų darbo užmokesčio netolygumus. Mokslo ir studijų institucijų neakademių darbuotojų darbo užmokesčiui padidinti 10 proc. Ministerija pateikė 8 mln. eurų papildomų lėšų poreikį, tačiau šiam tikslui papildomų lėšų neskirta. Neakademiškiems darbuotojams 2020 m. atlyginimai didės tik dėl BD pasikeitimo.

Švietimo, mokslo ir sporto viceministras
Valdemaras Razumas ■

Diasporinio ugdymo programa

Dar rugsėjo mėnesį Vytauto Didžiojo universitetas (VDU) kartu su Kauno rajono Šlienavos pagrindine mokykla pradėjo vykdyti projektą „Mano šeimos istorijos Lietuvoje ir pasaulyje“. Tai neformali diasporinio ugdymo programa, skirta Lietuvos vidurinių mokyklų 6–7 klasių moksleiviams. Jos tikslas – ugdyti vaikų gebėjimą sieti asmenines šeimos istorijas su šalies, miesto ar bendruomenės istorijomis, kurti mažosios tėvynės pasakojimą ir empatiškai pažvelgti į šeimos narių, esančių tiek Lietuvoje, tiek pasaulyje, gyvenimą, suvokiant, kokios istorinės ir kultūrinės aplinkybės formavo jų asmenybes bei asmeninius pasakojimus.

Programą sudaro 12 temų, kurias mokytojas savo nuožiūra išskaido mokslo metų eigoje. Priklausomai nuo klasės, su kuria dirbama, įsitraukimo, motyvacijos ir koncentracijos, viena tema gali būti išskaidyta į 3 ar net 4 pamokas. Užsiėmimai pradėti pirmiausia nuo vietos, kurioje vaikai gyvena, herojų atpažinimo ir jų istorijų. Tai gali būti vieno iš vaikų senelis ar tos vietos bendruomenės narys, turintis „paslaptį“ – su šalies

ar tos vietos reikšmingais įvykiais susijusia istorija, kurią vaikai turi įminti, reflektuoti ir užrašyti, vėliau tyrinėjant savo šeimos narių istorijas, jų saugomas „paslaptis“.

Šlienavos pagrindinėje mokykloje programa pradėta vykdyti su 6 klasės moksleiviais. Po pirmų užsiėmimų, programos dienoraštyje mokytoja paliko tokį atsiliepimą: „Pamokos pradžioje su mokiniais aptarėme svečių apsilankymą. Mokiniai labai patiko netradicinis pamokos formatas, jie jautėsi įsigilinę į istorijas. Po aptarimo dar diskutavome, ar lengva būti herojumi, skaitėme Kruss istoriją apie Janą Janseną ir ledi Violetos išgelbėjimą. Mokiniai labai patiko istorija, leidau skaityti sutrumpintą istorijos versiją, spėliojome, kokia bus istorijos baigtis. Mokiniai entuziastingai klausėsi ir diskutavo apie herojui tenkančią naštą.“

Trečioji pamokos dalis buvo kūrybinė. Mokiniai kiekvienas individualiai pasirinko istorinį įvykį – „paslaptį“ ir pavaizdavo jį, kurdami paveikslėlių istoriją, pašto ženklą arba sertifikatą. Klasėje mokiniai rinkosi įvairius variantus, sprendė, ką ir kaip vaizduoti. Veikla buvo intensyvi, tačiau nespėjo-

me pabaigti, todėl tai liko namų darbu. Taip pat namams jie gavo užduotį pasidomėti ir atrasti šeimos paslaptį.“

Kitos programos temos kviečia išsamiau tyrinėti šeimos istorijas per tėvų ir senelių pasakojimus, daiktų ir nuotraukų istorijas, kurti šeimos, vietos bendruomenės, miesto, šalies ir pasaulio įvykių laiko juostą, migravimų maršrutus, pasakojime apglėbiant lietuvių diasporą, pasaulyje išsisklaidžiusius šeimos ar artimos aplinkos narius. Vienas programos kūrėjų, Vytauto Didžiojo universiteto lektorius ir *Academia cum laude* koordinatorius istorikas Domas Boguševičius kalbėjo: „Šiandienos lietuviškumo apibrėžtis ir gebėjimas ją formuoti yra sudėtingesni, nei kada nors anksčiau. Tai lemia istoriškai paveldėtos traumos, karo metų ir pastarosios nepriklausomybės emigracijos banga, naujieji globaliojo pasaulio iššūkiai. Naujųjų tapatybės iššūkių akivaizdoje istorijos ir literatūros mokytojai paliekami vieni spręsti sudėtingas mokiniams kylančias savasties dilemas. Net būdami Lietuvoje nelabai gebame atspindėti savo lietuviybę. Ji suprantama kaip savaiminė, natūraliai susiformavusi duotybė.“

Tačiau nuo XIX a. antrosios pusės lietuviai – viena labiausiai migruojančių tautų pasaulyje. Socialiniai tyrimai ir pagalbos vaikams bei jaunimui specialistų patirtis rodo, kad vaikai vis dažniau susiduria su emigracijos sukeltomis neigiamomis pasekmėmis, o paauglystės sulaukęs jaunimas dažnai svarsto apie emigraciją. Ir jei lietuviška tapatybė silpna dar būnant Lietuvoje, ateityje emigravęs žmogus patenka į savivokos „smegduobę“, nes yra pasmerktas nesuprasti nei savęs, nei savo aplinkos. Todėl ugdant lietuviškąją tapatybę, dera atsigręžti į Vakarų pasaulio, kurio integrali dalis yra ir Lietuva, patirtį ir imtis ugdyti moksleivių savivoką gilinantį į šeimos istoriją.“

Programą pagal Izraelio diasporinio ugdymo programos pavyzdį parengė VDU Pasaulio lietuvių universiteto bendradarbių komanda: Domas Boguševičius, Martynas Butkus, Ričardas Jaramičius, Ingrida Celešiuūtė. Ją įgyvendinti pradėjo Šlienavos pagrindinės mokyklos istorijos mokytoja, VDU migracijos istorijos ir diasporos politikos studijų absolventė Asta Skatikienė. *Parengta pagal VDU pranešimą* ■

Naujos technologijos – nelegalios migracijos kontrolei

Sandra Kanopkaitė

Gruodžio viduryje Lietuvoje viešojo pasienio kontrolės specialistai ir inovacijų kūrėjai iš Vokietijos, Airijos, Suomijos ir Graikijos. Susitikimo metu buvo aptartos šiuo metu kuriamos technologijos, kurios jau artimiausiu metu leis ne tik Lietuvos, bet ir kituose Europos Sąjungos pasienio punktuose padidinti keliautojų patikros patikimumą ir patogumą tiek pareigūnams, tiek sieną kertantiems keleiviams.

Pasak Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Tarptautinio bendradarbiavimo valdybos Dvišalio bendradarbiavimo skyriaus vyr. specialisto L. Okockio, šis vizitas – pirmasis Europos Sąjungos programos „Horizontas 2020“ tarptautinio projekto „D4FLY“ (Tapatybės ir dokumentų klastojimo nustatymas keliaujant) partnerių susitikimas Lietuvoje. Pasienio kontrolės

Dokumentų patikra

inovacijų kūrimui skirtą projektą, vadovaujamą Vokietijos bendrovės „VERIDOS GMBH“, vykdo 18 partnerių iš 11 Europos šalių. Projekto vykdytojai siekia pagerinti keliaujančių asmenų tapatybės dokumentų patikros kokybę, sutrumpinti proceso trukmę ir sumažinti klastotų dokumentų skaičių. L. Okockis pažymi, kad „biometrinių duomenų patikros sistema, skirta Europos Sąjungos išorinę sieną kertančių trečiųjų šalių piliečių patikrai, ryškiai padidino pasienio patikros procedūrų greitį ir patikimumą. Vis dėlto,

Valstybės sienos apsauga. Asociatyvios nuotr.

norėdami užtikrinti laisvą ir saugų asmenų judėjimą Šengeno erdvėje bei užkirsti kelią naujausiems dokumentų klastojimo metodams, turime nuolat tobulinti technologijas“.

Tarp projekto partnerių yra ir dvi organizacijos iš Lietuvos. Tai Valstybės sienos apsaugos tarnyba prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos ir Baltijos pažangiųjų technologijų institutas (BPTI). BPTI tyrėjai projekte dalyvauja kaip inovaciniai partneriai ir plėtoja automatizuotos dokumentų patikros, naudojant vaizdo atpažinimą, ga-

limybes. Valstybės sienos apsaugos tarnybos specialistai prisidės, nustatant reikalavimus technologijoms ir išbandys projekto metu sukurtą įrangą. Technologijų bandymai bus atliekami keturių Europos Sąjungos valstybių pasienio kontrolės punktuose, esančiuose Jungtinėje Karalystėje, Lietuvoje, Graikijoje ir Nyderlanduose.

Anot Baltijos pažangiųjų technologijų instituto direktoriaus dr. Tomo Žalandausko, automatizuota ar pusiau automatizuota dokumentų patikra yra tik viena iš diegiamų naujovių. Kitos projekto tyrimų temos apims 3D veido atpažinimą, išmaniųjų telefonų aplikacijų, kaip atpažinimo priemonės, naudojimą, suklastotų dokumentų aptikimą ir apgaulės prevenciją. Europos Sąjungos finansuojamas projektas D4FLY pradėtas šių metų rugsėjį, pirmieji bandymai Lietuvoje planuojami jau 2021 m. pradžioje. *Autorė yra Baltijos pažangiųjų technologijų instituto komunikacijos projektų vadovė* ■

Lietuvai – plačiajuosčio ryšio apdovanojimas

Viešosios įstaigos „Plačiajuosčiai internetas“ įgyvendintas projektas „Parama plačiajuosčio ryšio infrastruktūrai (II etapas)“ Briuselyje vykusiame konkurse „European Broadband Awards 2019“ pelnė tarptautinį apdovanojimą. Projektas įvertintas „Išlaidų mažinimo priemonės ir bendros investicijos“ nominacijoje.

Projekto įgyvendinimo metu prie esamų plačiajuosčio ryšio tinklų nutiesus daugiau nei 342 kilometrus šviesolaidinių kabeli-

nių linijų, prijungta per 400 žemės ūkio sektoriaus objektų: žemės ūkio institucijos ir organizacijos, gamybos ir perdirbimo įmonės, kaimo bendruomenės ir stambiausi žemės ūkiai. Šviesolaidinių linijų klojimo darbai vykdyti 49 savivaldybėse, esančiose kaimiškiosiose šalies gyvenvietėse. Projekto įgyvendinimo metu sukurta infrastruktūra pasiekė apie 79 tūkst. gyventojų.

Projekto metu sukurta plačiajuosčio ryšio infrastruktūra teikiama atvira didme-

ninė prieiga e. ryšių operatoriams, kurie, prijungę savo prieigos infrastruktūrą (t. y. „paskutinės mylios“ tinklo segmentą), teikia naujos kartos prieigos ryšio paslaugas galutiniams vartotojams. Sukurta infrastruktūra skatina e. ryšių operatorius investuoti į „paskutinę mylią“ vietovėse, kurios iki tol rinkos dalyviams buvo ekonomiškai nepatrauklios.

Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos iniciatyva viešoji įstaiga „Plačiajuosčiai

internetas“ projekto įgyvendinimą pradėjo 2016 m. rugsėjį ir baigė 2018 m. rudenį. Projektas finansuotas Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai lėšomis, vykdytas pagal Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų programos priemonės „Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse“ veiklos sritį „Parama plačiajuosčio ryšio infrastruktūrai“. *Parengta pagal Žemės ūkio ministerijos pranešimą* ■

Lietuvos abiturientų mokymosi rezultatai verčia susirūpinti

Tomas Ruseckas

Moksleivių mokymosi rezultatus analizuojantys ir apibendrinantys žurnalo „Reitingai“ ekspertai dar kartą patvirtino – mažėjantis abiturientų skaičius ir prastas jų pasirengimas studijoms aukštųjų mokyklų vadovus verčia griebtis už galvų.

Nepakankamas parengimo lygis mokyklose

Lietuvos kolegijų direktorių konferencijos (LKDK) prezidentas Nerijus Varnas pastebi, kad jau keletą metų nekokybiškas moksleivių parengimas studijuoti aukštosiose mokyklose itin atsiliepė šių metų priėmimo į aukštąsias mokyklas rezultatams. „Šiomet dėl netinkamo moksleivių pasirengimo labiausiai nukentėjo kolegijos. Kasmet griežtėjantys reikalavimai stojantiesiems aukštųjų mokyklų duris leido praverti tik geriausiems. Labai džiugu, kad studijuoti atėjo labiau motyvuoti jauni žmonės, tačiau kartu pamatėme, kad nemaža dalis Lietuvos abiturientų neatitinka net minimalių reikalavimų, todėl nebuvo priimti į aukštąsias mokyklas, kurios laikėsi įstatymo ir kitų teisės aktų nustatytų reikalavimų studijuoti valstybės finansuojamose ar savo lėšomis finansuojamose studijų vietose.

Jei imtume geriausius pasaulinius pavyzdžius, tai, pavyzdžiui, Suomijoje skaičiuojama, kad skirtingų miestų ir regionų mokyklų moksleivių parengimo skirtumai studijoms aukštosiose mokyklose ne didesni nei 8 proc., bendras Europos vidurkis yra apie 30 proc., tačiau Lietuvoje šis procentas gali siekti vos ne 100 proc. Situacija yra ypač sudėtinga mūsų šalies regionuose ir kaimo vietovėse. Prastai pasirengę ir tik vieną mokyklinį egzaminą išlaikę moksleiviai netenka galimybės siekti aukštojo išsilavinimo. Matydami šią problemą, dar rūpūtį vykusioje diskusijoje su švietimo,

mokslo ir sporto ministru siūlėme kelti reikalavimus brandos atestatui įgyti ir įvesti bent vieną ar du privalomus valstybinius egzaminus, kurie priverstų pasitempti tiek moksleivius, tiek ir mokyklas. Tai galėtų būti valstybinis matematikos ir (ar) lietuvių kalbos egzaminai. Tačiau į tokius LKDK siūlymus neatsižvelgta.

Šiandien yra planuojama padidinti valstybės finansuojamų studijų vietų skaičių ir taip priimti daugiau norinčiųjų studijuoti. Deja, kai kuriose srityse visi, kurie atitinka minimalius kriterijus ir nori rinktis tą kryptį, ir taip gauna valstybės finansavimą. Konkursas į tokias vietas siekia 0,6 ar 0,8 norinčio į vieną vietą. Tai reiškia, kad ir šiandien į tokias vietas nėra konkurencijos, o padidinus vietų skaičių, niekas nesikeis, nes atitinkančių reikalavimus studijuoti ir norinčių rinktis valstybei ar verslui reikalingas studijų kryptis tiesiog nėra. Ir kaip jų bus, jei beveik 3000 šių metų abiturientų neišlaikė valstybinio matematikos egzamino.“

LKDK prezidento nuomone, būtini kompleksiškesni sprendimai ir kryptinga moksleivių orientacija karjerai. Būtina parodyti, koks yra įvairių sričių specialistų poreikis, kur yra potencialas auginti save karjeros kontekste. Taip pat svarbu tinkamu laiku įsivertinti, kokius egzaminus laikyti, kaip planuoti savo ateitį. Reikalinga tam tikra kritinė išsilavinusių piliečių dalis, kuri dabar dar pakankama, tačiau sparčiai mažėja. „Pereinamoju laikotarpiu net galėtų būti papildomi balai, skiriami tiems, kurie renkasi verslui ir viešajam sektoriui reikalingas profesijas. Siūlomas „nemokamo bakalauro“ modelis daug nesiskiria nuo dabar esančio, išskyrus tai, kad planuojama skirti daugiau valstybės finansuojamų vietų. Tačiau greičiausiai ir toliau išliks už aukštąjį mokslą mokantys ir nemokantys studentai bei studijų sąnaudų neatitinkantys krepšeliai“, – svarsto LKDK prezidentas.

Rinką iškreipia ir minimalios kartelės nesilaikymas

Šiais metais studijas kolegijose pasirinko 23 proc., t. y. 8606 stojantieji, o universitetus rinkosi 29 proc. – 10 696 stojantieji. Bendrojo ugdymo mokyklų abiturientų, gavusių brandos atestatus, per metus sumažėjo 7 proc., brandos atestatus gavusių profesinio mokymo įstaigų absolventų sumažėjo net 12 proc., bet ir baigusieji pastarąsias yra neparengti siekti aukštojo išsilavinimo (šiomet jų įstojo tik 1 proc.). Deja, į aukštąsias mokyklas buvo priimta ir tokių studentų, kurie neatitiko nustatytų minimalių reikalavimų stojantiesiems. Dėl to yra iškreipiama situacija: dalis universitetų surenka kolegijų studentus, o kai kurios kolegijos, dažniausiai privačios – profesinių mokyklų kontingentą. Aukštosios mokyklos, veikiamos trumpalaikės finansinės naudos, lažo susitarimus ir verčia sąžiningai reikalavimų besilaikančias institucijas galvoti, ar verta tą daryti. Juk paprasčiau priimti kelis šimtus ar beveik tūkstantį neįveikiančių kartelės stojančiųjų ir gauti tais metais didesnę finansinę naudą.

„Dalis kolegijų nukentėjo dėl panašių veiksmų ir augančių reikalavimų, todėl primė gerokai mažiau pirmakursių, lyginant su ankstesniais metais. Keista, kad kai kurios aukštosios mokyklos savo pasirinkimą nesilaikyti įsipareigojimų motyvuoja tuo, kad bando gelbėti situaciją ir parengti kuo daugiau inžinerinių bei technologinių kryptių specialistų, tačiau tuo pačiu metu kartelę sumažina ir socialiniuose moksluose. Galiausiai, labai svarbu suvokti, kokią žinutę moksleiviams siunčia tokios aukštosios mokyklos. Jei vienur kartelė bus per aukšta, stengtis nereikės, nes atsiras tokių, kurių standartai bus žemesni ir ten bus galima studijuoti, svarbu, kad susimokėtų“, – mano LKDK prezidentas N. Varnas.

Pasak jo, nors situacija aukštajame moksle yra sudėtinga, visgi galima pasidžiaugti verslo atstovų požiūriu į kolegijas. „Nors

Lietuvos kolegijų direktorių konferencijos prezidentas Nerijus Varnas

šiais metais pagal pirmakursių pasirinkimą kolegijos gavo mažiau dėmesio, tačiau matome, kad stojančiųjų pirmuoju pageidavimu prašymuose daugiausia nurodytos aukštosios mokyklos, LAMA BPO duomenimis, antroje ir trečioje dešimtuko vietose, po Vilniaus universiteto, rikiuojasi didžiosios Vilniaus ir Kauno kolegijos. Tai įrodo, kad stojantieji vertina praktika grįstų studijų naudą ir glaudų ryšį su verslu.

„Reikia nepamiršti, kaip svarbu išlaikyti binarinės aukštojo mokslo sistemos balansą ir nenukrypti į kurio nors sektoriaus pusę bei įvertinti absolventų parengimo sąnaudas ir pridėtinę vertę, kurią jie kuria. Tai ypač svarbu planuojant ir skirstant biudžeto lėšas bei formuojant aukštojo mokslo politiką“, – sako LKDK prezidentas N. Varnas. *Parengta pagal Lietuvos kolegijų direktorių konferencijos pranešimą*

Prezidentūroje pagerbti tarptautinių olimpiadų ir konkursų nugalėtojai

Gruodžio 18 d. Prezidentūroje Lietuvos Prezidentas Gitanas Nausėda ir švietimo, mokslo ir sporto ministras Algirdas Monkevičius pasveikino tarptautinių olimpiadų ir konkursų laimėtojus, juos rengusius mokytojus ir komandų vadovus. „Esate kaip puikūs muzikos instrumentai, labai anksti pradėję kurti savo gyvenimo melodiją, kuri mus džiugina ir skatina Jumis didžiulis. Neabejojau, kad dar daug nuostabių melodijų išgirsime ateityje. Džiaugiuosi, kad tarp Jūsų yra talentų ir iš mažesnių Lietuvos miestų ir miestelių, nors išties norėtusi matyti jų dar daugiau. Mes nepavargsim siekti, kad mūsų švietimo sistema būtų pajėgi suteikti vaikams lygias galimybes visur – tiek Žemaitijos šiaurėje, tiek Dūkijos pietuose, – sakė šalies vadovas. – Nors iššūkių švietime mums netrūksta, aukščiausi jaunimo pasiekimai įrodo, kad esame pajėgūs varžytis su bendraamžiais pasaulyje.“

Pasak švietimo, mokslo ir sporto ministro Algirdo Monkevičiaus, dalyvavimas tarptautiniuose renginiuose mokiniams suteikia didžiulės naudos ir įsimintinos patirties, o aukšti laimėjimai parodo, kad galime būti geriausi. „Vaikai turi progą bendrauti ir ben-

dradarbiauti su bendraamžiais iš įvairių pasaulio šalių, pademonstruoti savo įgūdžius ir žinias keliose mokslo srityse. O jeigu jie dar apdovanojami už išpūdingus laimėjimus, tai lieka tik džiaugtis mūsų jaunaisiais talentais ir dėkoti jiems. Mokiniai, juos ugde mokytojai komandų vadovai, prie sėkmės prisidėję tėveliai, esate verti geriausių žodžių ir didžiausios pagarbos“, – sakė ministras A. Monkevičius.

Šiais metais tarptautinėse olimpiadose ir konkursuose iš viso dalyvavo 190 mokinių, kurie pelnė 6 aukso, 6 sidabro ir 25 bronzos medalius, 10 pagyrimo raštų, 5 trečiasias vietas bei 1 specialųjį prizą. Labiausiai „auksinė“ olimpiada buvo informatikams, kurie, konkuruodami su 64 mokiniais iš dešimties šalių, 25-ojoje Baltijos šalių informatikos olimpiadoje, įvykusioje Tartu universitete, laimėjo 3 aukso ir 1 sidabro medalį. Komandinėje įskaitoje Lietuvos komanda užėmė pirmąją vietą. O iš Azerbaidžano sostinės Baku jaunieji informatikai grįžo su 2 sidabro ir bronzos medaliu.

Lietuvos mokiniams sekėsi ir Honkonge vykusioje tarptautinėje geografijos olimpiadoje. Jie varžėsi su daugiau nei 160 mokinių iš beveik 50 šalių ir laimėjo tris medalius: aukso, sidabro ir bronzos, o komandinėje

įskaitoje užėmė devintąją vietą. Šioje olimpiadoje Lietuva dalyvauja nuo 2004 m., per tą laiką lietuviai pelnė 30 medalių, penkis iš jų – aukso. Jauniesiems geografams pasisekė ir Baltijos šalių olimpiadoje: laimėti 1 aukso, 1 sidabro ir net 4 bronzos medaliai, o komandinėje įskaitoje Lietuvos komanda užkopė į pirmąją vietą. Jaunieji biologai šiomet iš Vengrijos grįžo su aukso medaliu, 2 bronzos medaliais ir pagyrimo raštu. Lietuva tarptautinėje biologijos olimpiadoje dalyvauja nuo 2007 m. ir per šį laiką Lietuvos atstovas aukso medalį iškovoja antrą kartą.

Jaunieji chemikai šiomet buvo apdovanoti sidabro medaliu ir 2 bronzos medaliais bei pagyrimo raštu. Jungtinėje Karalystėje įvykusi matematikos olimpiada Lietuvos mokiniams buvo išskirtina tuo, kad apdovanoti visi komandos nariai: pelnyti 3 bronzos medaliai ir 3 pagyrimo raštai. Pasaulinė matematikos olimpiada yra ne tik pati seniausia, bet ir daugiausia komandų bei dalyvių pritraukianti mokinių mokslo olimpiada. O Čekijoje surengtoje Vidurio Europos matematikos olimpiadoje Lietuvos mokiniai šiomet laimėjo 2 bronzos medalius. Du bronzos medaliai ir 3 pagyrimo raš-

tai – toks jaunųjų fizikų laimėjimas Izraelyje vykusioje olimpiadoje. Jaunieji astronomai dviejose olimpiadose buvo apdovanoti 2 bronzos medaliais ir pagyrimo raštu.

Kinijos mokslo ir technologijų inovacijų konkurso paaugliams CASTIC dalyviai pelnė 3 trečiasias vietas, tarptautinėje lenkų kalbos olimpiadoje Lietuvos mokiniai iškovojo 2 trečiasias vietas, o jaunieji filosofai iš Romos grįžo apdovanoti pagyrimo raštu. Per apdovanojimų ceremoniją taip pat įteiktas Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos specialusis prizas. Jis skirtas kretingiškei, Pranciškonų gimnazijos 12 klasės mokiniai Julija Grigaitytei. Abiturientė Europos Sąjungos jaunųjų mokslininkų konkursui pateikė novatorišką idėją, kad apynių ekstraktas, įterptas į bioskaidųjį plastiką, stabdo pelėsio augimą, todėl maisto produktai šiose pakuotėse galėtų būti apsaugoti nuo nepageidaujamo mikroorganizmų poveikio.

Kitąmet Lietuvos mokiniai ne tik keliaus į pasaulio olimpiadas ir konkursus. Vilniuje bus surengta 51-oji tarptautinė fizikos olimpiada. Tikimasi sulaukti delegacijų iš maždaug 90-ies valstybių. *Parengta pagal ministerijos Komunikacijos skyriaus pranešimą*

Lietuvos Respublikos Prezidentui
Lietuvos Respublikos Seimo Švietimo ir mokslo komitetui
Lietuvos Respublikos Seimo Kaimo reikalų komitetui
Lietuvos Respublikos Vyriausybei
Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerijai
Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijai

REZOLIUCIJA DĖL ŽEMĖS ŪKIO SPECIALISTŲ SU AUKŠTUOJU IŠSILAVINIMU RENGIMO VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETO ŽEMĖS ŪKIO AKADEMIJA

2019 m. gruodžio 6 d.

Diskusijos, skirtos aktualiai aukštojo žemės ūkio mokslo ir universitetinių studijų situacijai šalyje aptarti, dalyviai, išklausę Lietuvos švietimo, mokslo ir sporto ministerijos, VDU, LSMU, socialinių partnerių pateiktą informaciją apie nerimą keliančias studentų priėmimo į VDU, LSMU bei kitas aukštąsias mokyklas ir parengimo į šias studijas bendrojo lavinimo mokyklose tendencijas ir žemės ūkio specialistų poreikį, taip pat vis didėjančią atskirtį tarp gimnazijas baigusiu miesto ir kaimo mokinių žinių lygio,

- **konstatuoja:** VDU, LSMU ir kitos aukštosios mokyklos yra pajėgios svariai prisidėti prie Lietuvos žemės, miškų ir vandens ūkio bei kaimiškųjų regionų socialinio ekonominio vystymosi, tradicinio kraštovaizdžio ir gamtinės aplinkos išsaugojimo, klimato kaitos problemų sprendimo;
- **atkreipia dėmesį į grėsmę,** kad dabartinė valstybės politika, didelį dėmesį sutelkusi į technologinę plėtrą ir mažai jo skirdama žemės ūkio raidai, gali greitai sumenkinti turimą šalies žemės ūkio mokslo ir studijų potencialą. Dėl to galime laukti ir ryškėjančio šalies regionų socialinės atskirties paastrėjimo, augančios emigracijos iš regionų ir darbo jėgos kokybės blogėjimo. Labai tikėtina, kad sumenkės ir šalies žemės

trūkstamų ir jos augimą palaikančių aukštos kvalifikacijos žemės ūkio specialistų, bet ir gali greitai laiku prarasti dalį didelę kompetenciją turinčių pedagogų, gebančių perteikti naujausius žemės ūkio mokslo pasiekimus į rinką išsiliejančiai jaunų specialistų kartai. Dėl to potencialiai didės šalies žemės ūkio verslų technologinis atsilikimas nuo kaimyninių ir kitų Europos Sąjungos valstybių, gerokai sumažės galimybės stebėti ilgalaikius aplinkos pokyčius ir siūlyti šalies žemės ūkio bei kaimo ilgalaikiai raidai reikalingus sprendimus. Dabartinė priėmimo į aukštąsias mokyklas sistema neleidžia motyvuotiems, turintiems noro ir galimybių gyventi bei dirbti kaime, tačiau neturintiems aukšto stojamojo balo, kaimo vaikams mokytis žemdirbiškų specialybių aukštosiose mokyklose;

- **pastebi,** kad dėl išskirtinės žemės ūkio mokslų situacijos, kai žemės ūkio aukštasis mokslas yra tik universitetinis ir iš esmės neliko koleginio lygio, šiuo metu taikomas stojimo balas yra per aukštas. Todėl būtina peržiūrėti stojamojo balo nustatymo principus ir atrasti galimybes įstoti moksleiviams, turinčiam mažesnį balą, suteikiant jam trūkstamas bei būtinas profesines žinias universitete, kad jis galėtų

Diskusijos dalyviai VDU Žemės ūkio akademijoje

užsakydamas iš tų subjektų, kurie iki šiol teikė iškreiptą ir rinkos realybės neatitinkančią informaciją, gresia neigiamomis pasekmėmis žemės ūkio ir viso švietimo ilgalaikiai raidai. Skaičiai neturi būti pritraukiami prie sprendimo – sprendimai turi būti grindžiami teisingais skaičiais;

- **pripažįsta,** kad žemės ūkio šakos ir jo svarbos sumenkimas gali sukelti grėsmes nacionaliniam saugumui, nes, mažėjant žemės ūkio gamybai, mažės šalies galimybė pačiai apsirūpinti maisto produktais, didės priklausomybė nuo užsienio, taip pat mums nedraugiškų šalių rinkų. Todėl, iškilus krizei situacijai, šalis bus labiau pažeidžiama.

Diskusijos dalyviai **kreipiasi** į Lietuvos valstybės institucijas **ir ragina** jas daugiau dėmesio skirti skubiam aukštųjų žemės ūkio studijų problemų sprendimui ir kviečia visas šalies ministerijas bei joms pavaldžias institucijas bendradarbiauti. Diskusijos dalyviai Lietuvos Respublikos Prezidentui, Lietuvos Respublikos Seimui ir Lietuvos Respublikos Vyriausybei **siūlo:**

Sudaryti jaunimui realias galimybes rinktis žemdirbiškas ir kitas kaimui reikalingas profesijas, jas populiarinti, o jauniems specialistams, įgijusiems profesiją, suteikti palankias būsto įsigijimo sąlygas kaimiškuose regionuose.

Vykdyti kryptingas visuomenės informavimo kampanijas apie žemės ūkio svarbą šalies socialinei, ekonominei ir aplinkos raidai, pabrėžiant žemės ūkio specialistų poreikį.

Periodiškai vykdyti žemės ūkio specialistų poreikio stebėseną ir prognozę.

Su žemės ūkiu susijusias studijų programas priskirti valstybės reguliuojamoms, t. y. pagal specialistų poreikį įteisinti ir suformuoti valstybės užsakymą atskiroms studijų kryptims bei programoms.

Kasmet, pagal sutartis su aukštosiomis mokyklomis, numatyti lėšas valstybės užsakymo vykdymui.

Valstybės užsakymo pagal sutartis su aukštosiomis mokyklomis atveju, patikėti pačioms aukštosioms mokykloms vykdyti motyvuotų ir gabių jaunuolių atranką ir teikti pagalbą mažiau pasirengusiems kaimiškųjų regionų moksleiviams studijuoti aukštosiose mokyklose.

Diskusijos dalyvių vardu

Lietuvos aukštųjų mokyklų profesinių sąjungų susivienijimo pirmininkas S. Vaitkevičius

Vytauto Didžiojo universiteto Žemės ūkio akademijos darbuotojų profesinės sąjungos pirmininkas R. Povilaitis

Vytauto Didžiojo universiteto profesinės sąjungos pirmininkas M. Sirutavičius

Lietuvos sveikatos mokslų universiteto profesinės sąjungos pirmininkė D. Majienė

Lietuvos sveikatos mokslų universiteto profesinės sąjungos tarybos narys A. Stimbirys

Kauno technologijos universiteto darbuotojų profesinės sąjungos pirmininkas V. Juodagalvis

Lietuvos sporto universiteto profesinės sąjungos pirmininkas A. Zuoza

Kauno kolegijos darbuotojų profesinės sąjungos pirmininkė V. Skeruvienė

Lietuvos mokslininkų sąjungos pirmininkas J. Jasaitis

Diskusijos pranešėjai ir rezoliucijos iniciatoriai

ūkio mokslo indėlis į klimato kaitos problemų prevenciją;

- **išreiškia nerimą dėl** kylančio pavojaus, kad, mažėjant specialistų su aukštuoju išsilavinimu rengimui, vis dar auganti žemės ūkio rinka ne tik negaus jau šiandien

pradėti arba tęsti jau šeimos ūkyje pradėtą profesinę veiklą;

- **išsako kritiką,** kad nuolatinis vadovavimasis neteisinga ir nepatikima informacija iškreipia realios žemės ūkio ir švietimo situacijos suvokimą, todėl tyrimų paslaugų

AGRARINIO SEKTORIAUS POKYČIAI

Mokslinės inovacijos klimato kaitai stabdyti: augalininkystė – be dirvožemio, biodujos – iš atliekų, blokų grandinės technologija

„Susirūpinimas klimato kaita paskatino pasaulio šalių lyderius įsipareigoti padaryti daugiau, tačiau Lietuva jau dabar eina teisinga linkme ir vysto ekologiškas inovacijas, ypač žemės ūkyje. Tarp efektyviausių naujovių – maisto atliekų perdirbimas į trąšas ir švarią atsinaujinančią energiją. Šalyje populiarėja ir išmanus tikslusis ūkininkavimas, naudojant daiktų internetą ir blokų grandinės (angl. *blockchain*) technologiją“, – pasakoja Vytauto Didžiojo universiteto (VDU) Žemės ūkio akademijos kancleris profesorius Antanas Maziliauskas.

Mokslininkas pripažįsta, kad problemų dėl klimato kaitos mūsų šalyje netrūksta: „Pavyzdžiui, Lietuva yra viena iš paskutinių Europoje pagal anglies dioksido teršalų išmetimo kiekius iš naujų automobilių, o pagal atsinaujinančių šaltinių vartojimą transporte gerokai atsiliekame ne tik nuo lyderiaujančių švedų, bet ir Europos Sąjungos vidurkio.“ Vis dėlto prof. A. Maziliauskas tikina, kad bent jau žemės ūkio sektoriuje padėtis teikia vilties.

„Tikrą proveržį šiandien išgyvena bioekonomika – tvari atsinaujinančių biologinių išteklių gamyba ir tų išteklių bei atliekų srautų perdirbimas į pridėtinę vertę turinčius produktus. Sėkmingų projektų netrūksta. Antai 2018-aisiais nacionaliniame konkurse „Metų paslauga“, kurį organizuoja Lietuvos verslo konfederacija, kategorijoje „Metų mokslo paslauga“ buvo išrinktas mūsų projektas, skirtas maisto atliekų perdirbimui į trąšas“, – pažymi profesorius.

Maisto atliekos ir jų perdirbimas yra visame pasaulyje aktuali problema, ypač kalbant apie kovą su klimato kaita – sąvartynuose pūvantis maistas pavirsta į metaną, itin galingas dujas, sukeliančias šiltnamio efektą. Beieškodamas sprendimo, VDU Žemės ūkio akademijos docentas Juozas Pekarskas kartu su kitais ekspertais atrado netikėtus pagalbininkus: juodąsias plokščiamuses lervas, kurių dėka maisto atliekas galima perdirbti ir panaudoti kaip kompostą bei paversti į granuliuotas trąšas ir kitas dirvos gerinimo priemones. „Metų mokslo paslauga“ išrinktas projektas – pirmasis, kuriame tokios lervos buvo pritaikytos atliekoms perdirbti.

Ne mažiau naudinga inovacija, kurią kartu su VDU mokslininkais tobulina ir taiko verslininkai, – biodujų gamyba iš atliekų. Biodujos yra atsinaujinantis energijos šaltinis, prisidedantis prie tvaraus žemės ūkio vystymo ir itin svarbus kaip ekologiška ir pigesnė alternatyva aplinkai teršiantiems šal-

tiniams. „Biodujų, kaip ir energijos apskritai, gamyba iš atliekų yra labai perspektyvi, ypač kalbant apie poveikį aplinkai. Šioje srityje mūsų mokslininkai dirba labai aktyviai. Jie ne tik vykdo tyrimus, kaip užtikrinti, kad atliekos turėtų didžiausią energetinę vertę ir ekologinis procesas būtų kuo efektyvesnis, bet ir bendradarbiauja su verslininkais, konsultuoja įmones, dirbančias su biodujomis“, – paaiškina prof. Antanas Maziliauskas.

Technologinė revoliucija gali padėti įveikti klimato krizę

VDU Žemės ūkio akademijos kancleris pastebi, kad šiais laikais žemės ūkis vis labiau remiasi naujausiomis technologijomis ir inovacijomis, tokiomis kaip dronai ir daiktų internetas – įrenginių, galinčių keistis duomenimis be žmogaus įsikišimo, tinklas. Pastarasis yra vienas iš kertinių išmanaus ūkio elementų. Pavyzdžiui, diegiamos sis-

Vertikaloji daržininkystė

temos, kuriose pasėlių laukai yra stebimi, pasitelkiant įvairius jutiklius, matuojančius temperatūrą, drėgmę ir pan. Daiktų internetas neatsiejamas nuo kitos naujovės – blokų grandinės, kuri padeda keistis duomenimis efektyviau ir saugiau.

„Blokų grandinė – tai didelių duomenų naudojimas pasitikėjimo pagrindu. Išmanus ūkis, arba tikslusis ūkininkavimas, naudoja išties daug duomenų. Pavyzdžiui, ekologiška

ir išteklius tausojanti drėkinimo sistema fiksuoja ir apdoroja informaciją apie dirvožemį, melioracijos sistemas, meteorologiją ir pan. Blokų grandinė padeda šiuos duomenis lengvai apdoroti, todėl ūkininkai, automatizuodami ir skaitmenindami, gali sutaupyti daug laiko, dirbti efektyviau. Trumpiau tariant, kadangi išmanus ūkis padeda taupiai naudoti išteklius, jis kartu mažina ir klimato kaitos padarinius“, – pasakoja kancleris.

Traktoriai, atliekantys kelis darbus vienu metu, robotizuotas gyvulių šėrimas, preciziškas augalų tręšimas, javų nuėmimas, medienos apdirbimas – tai tik keletas iš daugybės sričių, kuriose naudojamos išmanaus ūkio technologijos. Pasaulio ekonomikos forumo rengėjai pažymi, kad vyksta technologinė revoliucija, kuri turi didelį potencialą svariai prisidėti prie teigiamo poveikio aplinkai, sėkmingiau kovoti su klimato kaitos pasekmėmis.

„Robotai jau keičia žmones įvairiuose žemės ūkio darbuose, pradedant laistymu ir baigiant kenkėjų naikinimu bei derliaus nuėmimu. Net traktoriai ilgainiui gali tapti savivaldžiais. Kuriami visiškai automatizuoti, vertikalūs ūkiai, užtikrinantys maksimalų erdvės ir gamybos efektyvumą. Šios ir įvairios kitos inovacijos bei technologijos žada efektyvesnę maisto gamybą – mažinant išmetamų teršalų kiekius“, – apibendrina forumo organizatoriai.

Ekologiška alternatyva miesto žmogui

Vertikalus ūkis – tai vis populiarėjantis reiškinys, kai žalumynai, uogos ar kiti augalai yra auginami vertikaliai, pavyzdžiui, apželdinant pastatus dideliuose miestuose arba auginant juos patalpose, o ne lauke. Tokie ūkiai gali būti gerokai produktyvesni už įprastus žemės laukus ir prisidėti prie aplinkos tausojimo, apsieinant be dirvožemio ar didelių vandens ir kitų išteklių kiekių.

Savaime suprantama, gausesnė žaluma ypač praverčia miestuose, kur augalija sugeria žalingą anglies dioksidą ir paverčia jį deguonimi, taigi, šalina dujas, kurios sukelia klimato kaitą. Vertikaliuose ūkiuose populiaru hidroponika – augalų auginimas vandenyje, nenaudojant dirvožemio, išveniant permainingų klimato reiškinų, sausrų, stichinių nelaimių. Negana to, nenaudojamas iškastinis kuras, o vanduo naudojamas itin taupiai.

„VDU tyrėjai kartu su partneriais jau trejus metus ne tik Lietuvoje, bet ir Afrikoje, Malyje taiko hidroponinę technologiją –

Dronai laukininkystėje

mokslininkai tiria ir demonstraciniuose ūkiuose pristato ūkininkams, kaip uždaroje patalpose, nenaudojant dirvožemio ir naudojant labai mažai vandens, galima užauginti žalią pašarą gyvuliams. Toks augalų auginimas aktualus ne tik sausrų kamuojamai Afrikai, bet ir Lietuvai, nes hidroponinės technologijos leidžia užauginti didelės vertės žaliąjį pašarą ar maistinius augalus, uždaroje patalpoje palaikant nuolatinę 23–26 laipsnių temperatūrą ir augalams tinkamiausią drėgmę, be jokios rizikos ir tausojant gamtinius išteklius“, – pasakoja Malyje projektą inicijavęs prof. Antanas Maziliauskas.

VDU mokslininkai klimato kaitai skiria ypatingą dėmesį. Jie tyrinėja jos poveikį augalams ir gyvūnams, rengia rekomendacijas, kaip mažinti jos neigiamus padarinius, įgyvendina įvairius aplinkosaugos projektus. Pavyzdžiui, VDU Žemės ūkio akademijoje jau du dešimtmečius veikia Ekosistemos monitoringo stotis Utenos rajone. Universitete įsteigtos įvairios modernios laboratorijos, tarp jų ir skirta klimato kaitos pokyčių tyrinėjimams.

Nuošalėje neliko ir taršus transporto sektorius. Lietuvos mokslo premijos laureatės prof. dr. Violeta Makarevičienė ir dr. Eglė Sendžikienė kartu su kolegomis jau daugiau nei dešimtmetį VDU Žemės ūkio akademijoje tiria augalų tinkamumą biokurui, biodegalams, auginama dumblius, iš kurių gamina ir tiria ekologiškus, gamtos neteršiančius degalus.

Netolimoje ateityje VDU bus įsteigtas Klimato kaitos tyrimo ir demonstracinis centras, kuriame visuomenei ir verslui bus pristatomi universitete vykdomų tyrimų rezultatai ir iš kitų pasaulio institucijų gauta aktualiausia informacija. Bus teikiamos mokslininkų rekomendacijos. Naujasis centras bus ir švietiškasis pobūdžio: visi norintys susipažins čia su aplinkosaugos idėjomis, kurias gyventojai galės įgyvendinti patys ir taip prisidėti prie visuotinės kovos su klimato kaita. ■

Geriausi Šv. Kalėdų linkėjimai
Jums ir Jūsų artimiesiems!
Laimingų ir sėkmingų Naujųjų 2020!

Algis Krupavičius
Socialinių mokslų fakultetas
Vytauto Didžiojo universitetas

Lietuvos agrarinės ekonomikos
instituto vardu direktorė
dr. Rasa Melnikienė

Švariųjų technologijų klasteris

■ Atkelta iš 2 p.

žemės ūkio ir maisto, žiedinės ekonomikos ir mobilumo srityse. „McKinsey & Co“ duomenimis, pasaulinė su energija susijusi anglies dvideginio ir kitų teršalų emisija viršūnę pasieks 2024 m., o 2050-aisiais sumažės 20 proc. Išlaidos, susijusios su energijos saugojimu, iki 2025 m. gali sumažėti iki 70 proc. Mažmeninio vartojimo rinkoje kasmet išmetamų plastiko medžiagų vertė pasaulio mastu siekia 2,6 trilijono dolerių. Prognozuojama, kad su plastiko perdirbimu susijęs pasaulinis metinis pelnas 2030 m. gali pasiekti 55 milijardus dolerių. Įvertinus naujausias tendencijas, prognozuojama,

kad daugiau dėmesio bus skiriama tokioms ekosistemoms, kaip išmanieji miestai.

Švariųjų technologijų sektoriaus ekonominės prognozės yra labai optimistinės. Didėjant technologinei pažangai, daugelis technologijų smarkiai atpigs ir padidės jų paklausa. Vien atsinaujinančios energetikos sektoriuje prognozuojamos didesnės nei 10 trilijonų dolerių vertės investicijos iki 2050 m.

Kova su klimato kaita ir ekonomikos augimas yra glaudžiai susiję veiksniai. Europos Komisijos neseniai paskelbtoje 2019 metų apžvalgoje „Europos užimtumo ir socialinės tendencijos“ teigiama, kad perėjimas prie

taršos anglies dvideginio nedidinančios ekonomikos leis padidinti darbo vietų skaičių. Tai turės įtakos darbo rinkos struktūrai ir darbo vietų paskirstymui. Tikimasi, kad iki 2030 m. vien Europos Sąjungoje bus sukurta 1,2 milijono naujų darbo vietų.

Apžvalgoje teigiama, kad šiuo metu užimtumo lygis Europos Sąjungoje yra didžiausias istorijoje. Tai gera pradinė pozicija, siekiant dar geresnių rezultatų, įgyvendinant socialinę politiką, visapusiškai išnaudojant „žaliojo augimo“ galimybes. Jei ir toliau bus nuosekliai investuojama į naujus, geresnius įgūdžius, aukštesnę kvalifikaciją ir socialines paslaugas, pagerės visų žmonių gyvenimo

kokybė. Taigi, tiek socialinė atsakomybė, tiek ir verslo tvarių sprendimų paieška yra būtina kiekvienos organizacijos darbotvarkėje. Tai jau supranta ne tik didžiosios korporacijos, bet ir mažasis bei vidutinis verslas.

– **Kokius pagrindinius tikslus klasteris kelia sau ateityje?**

– Klasterio misija – didinti švariųjų technologijų sektoriuje veikiančių įmonių sukurtą vertę nacionaliniu ir tarptautiniu lygiais, skatinti bendradarbiavimą, vykdamas mokslinius tyrimus ir diegiant inovacijas. Vykdydami šią strategiją, tikimės, kad Lietuva taps švariųjų technologijų lydere Baltijos jūros regione. ■

Daugiabučių gyventojai – kaimynai, bet ar jie – kaimyniški?

Dr. Apolonijus Žilys

Miestų planavimo praktikos, savivaldybių dokumentai, įvairūs teisės aktai ir viešųjų paslaugų planai remiasi prielaida, kad gyvenamosios vietos gerovė yra svarbiausias pačių gyventojų interesas, o kaimynai sugyvena tarpusavyje, sutaria dėl bendrų interesų ir aktyviai buriasi į bendruomenes. Tačiau ar tikrai miesto bendruomenė yra tas pats, kas kaimynystė? Ir ar tikrai kiekvienoje kaimynystėje galima rasti bendruomenę?

Tarp svarbiausių komponentų, kurie sudaro bendruomenę kaimynystėje, yra bendri sutarimai ir neformalios taisyklės, kurių laikosi kaimynai, bendra elgsena pagal tuos sutarimus, vienas kito pažinimas ir pasitikėjimo jausmas. Sociologai tai įvardija kaip socialinį kapitalą, kuris didina kaimynystės gyventojų tarpusavio pasitikėjimą.

Kaimynystės bendruomenės svarba yra itin pastebima, kalbant apie daugiabučių renovacijos problematiką, nes nepriklausomoje Lietuvoje keitėsi įvairūs renovacijos finansavimo modeliai ir programų tikslai. Visų šių programų esminė prielaida – visi būsto savininkai kaimynai turi aiškiai išreikštą bendrą interesą dėl gyvenamosios vietos ir turėtų bendrai spręsti savo gyvenamosios aplinkos klausimus įkurtose daugiabučių bendrijose.

Tikrovė yra kiek kitokia. Daug miestų daugiabučių savininkų pasirinko privačių namų administratorius. Ne visi kaimynai sugeba susitarti dėl bendrijos steigimo, o daugiabučių bendrijos nėra dominuojanti būstų priežiūros ar valdos forma. Ne visos oficialiai įsteigtos bendrijos yra aktyviai veikiančios bendruomenės.

Šį socialinio kapitalo deficitą daugiabučių kaimynystėse galima aiškinti istorinėmis aplinkybėmis, kurių sąlygomis vystėsi Lietuvos visuomenė: mūsų šalies šiuolaikinį miestą suformavo ne tik dabartinės rinkos visuomenės procesai, bet ir sovietmetis. Sovietiniu laikotarpiu miestų planavimo kontrolė vyko ne tik nacionaliniu, bet ir visos Sovietų Sąjungos lygmeniu. Gyvenamosios vietos registracija ar užimtumo kontrolė leido valstybės institucijoms nurodyti, kur gyventojas turi dirbti ir gyventi. Už miesto plėtrą atsakingi specialistai suskaičiuodavo visas investicijas, kiek išleisti būsto komuna-

liniam ūkiui, naujo būsto statybai, viešajai infrastruktūrai ir paslaugoms. Visų viešųjų paslaugų ar gyvenamojo būsto kaina pasirūpindavo ir ją apmokėdavo valstybė, o miesto gyventojai praktiškai neturėjo jokios realios galios prisidėti prie savo gyvenamosios vietovės sprendimų ar galimybių kaip nors išreikšti asmeninius poreikius.

Racionalus planavimas „iš viršaus“ eliminavo vietines iniciatyvas ar gyventojų bendruomenės vaidmenį ir sumažino savivaldos reikšmę. Komandinė ekonomika prižiūrėdavo visas investicijas į viešąjį gerį ir skirtingai traktuodavo du ekonomikos sektorius. Industrinio sektoriaus finansavimas ir jo plėtra buvo laikomi investicijomis į produktyvią ekonomikos dalį, o štai gyventojų kasdienio vartojimo sektoriaus rėmimas buvo suprantamas kaip neatsiperkančios išlaidos.

Toks valstybės įmonių specifinis finansavimo modelis įtvirtino nuostatą, kad bendruomenė, kaip atskiras institucinis veikėjas, yra nereikalinga, nes ji gali pareikalauti daugiau išlaidų, nei numatyta planuose. Šis rėmimo modelis įtvirtino ir tai, kad sovietinio laikotarpio miestai buvo kuriami kaip masto ekonomija grįstas komunalinis ūkis. Taigi, valstybės institucijos prisiėmė visas atsakomybes už gyventojus ir jų sprendimus, o juos pačius paliko tik pasyviais miesto plėtos dalyviais.

Atkūrus nepriklausomybę, sovietiniai miesto planavimo principai pavirto nebepritaikomais naujoje rinkos visuomenėje, nes gyventojai tapo visateisiais būstų savininkais. Valstybinio būsto fondo privatizacija suteikė galimybes lengvatiniu būdu įsigyti nuosavybę ir kartu kontroliuoti savo gyvenamąją aplinką, sukūrė prielaidas kurtis aktyvioms vietinėms butų savininkų bendruomenėms. Decentralizacijos procesas suteikė visas to meto teises ir atsakomybes vietinius klausimus tvarkyti savivaldai, o nacionalinio lygmens institucijos praktiškai atsiribojo nuo vietinių miesto plėtos, būsto, komunalinio ūkio priežiūros klausimų.

Buvo ir yra vis dar tikima, kad būsto savininkai sąmoningai bursis į bendruomenes. Panašiomis prielaidomis remiasi ir dabartinės įvairios daugiabučių renovacijos programos variacijos – manoma, kad būsto savininkai yra sąmoningi vietinės bendruomenės dalyviai, kurie prisiima atsakomybę

už savo kaimynystę ir kartu turto priežiūrą. Tačiau staigus perėjimas iš sovietinio tipo miesto plėtos į rinkos principais plėtojamo miesto modelį atskleidžia, kad aktyvių bendruomenių kūrimas daugiabučių kaimynystėse – sudėtingas uždavinys. Savininkai, gyvenantys šalimais vienas kito, nebūtinai gali lengvai sutarti dėl bendro intereso, o bendrijos steigimas nebūtinai yra geidžiama bendros kaimynystės priežiūros forma.

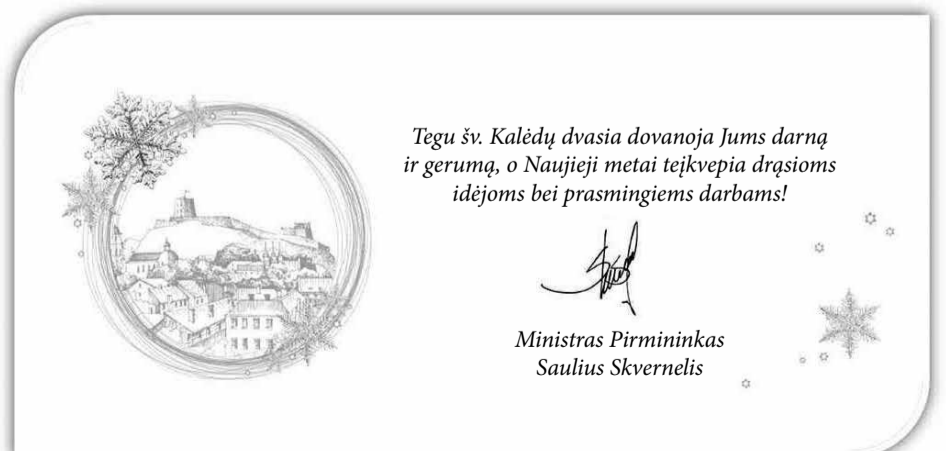
Lietuvos miestų sociologiniai tyrimai rodo, kad bene svarbiausia būsto renovacijos pasyvumo priežastis yra skirtingos daugiabučių gyventojų ekonominės galimybės – ne visiems kaimynams lengva prisidėti prie bendro renovacijos finansavimo. Tačiau antrąjį pasyvumo priežastis – kaimynų socialinio kapitalo arba tarpusavio sutarimo ir pasitikėjimo stoka. Nepasitikėjimas renovacijos procesu ar bendrijos pirmininku, pačių gyventojų menkas įsitraukimas į kaimynystės problemų sprendimą, sudėtingos sutarimo tarp kaimynų paieškos – visos šios problemos gali būti paaiškintos socialinio kapitalo vakuumu, kuris atsirado dar sovietmečiu. Tai yra tam tikras istorinis miesto plėtos palikimas, nes ilgą laiką centralizuotas daugiabučių valdymas ir eksploatacija neskatino gyventojų burtis į aktyvias kaimynų grupes. Artimi socialiniai ryšiai turi būti palaikomi ir kultivuojami ilgą laiką, kad kaimynystėje atsirastų socialinis kapitalas.

Sociologiniai tyrimai Lietuvoje rodo, kad daugiabučiuose, kuriuose jau įgyvendinta renovacija, yra daugiau sutarimo, kaip turi atrodyti bendra kaimynystė, kaimynai

palaiko artimesnius ryšius, daugiau bendrauja – pavyzdžiui, gyventojai kviečia vieni kitus į svečius, sveikinasi susitikę. Kaimynai, nepriklausomai nuo ekonominių skirtumų, labiau pasitiki vieni kitais. Galima teigti, kad renovacija dar neskatina didesnio bendruomeniškumo, tačiau pačios kaimynystės bendruomeninis potencialas gali nulemti, kad kaimynai ras sutarimą dėl bendrų poreikių ir pasirinks renovuoti daugiabutį.

Vertinant sociologiniu požiūriu, miesto bendruomenė nebūtinai yra tolygi kaimynystei, ir ne kiekvienoje miesto kaimynystėje galima rasti bendruomenę. Tačiau kaimynystė gali būti viena iš esminių prielaidų atsirasti bendruomenei. Būtent šio kaimynystės potencialo išnaudojimas nulemia, kiek efektyvi bus daugiabučių renovacijų programa, paremta bendruomenės formavimusi kaimynystėje.

Kaimynų bendruomenės Lietuvoje vystosi lėtai pirmiausia dėl to, kad ilgą laiką gyvenome sovietinės centralizuotos daugiabučių kontrolės sąlygomis. Tai trukdė burtis gyventojams, plėtoti vietines iniciatyvas. Įvairios politinės deklaracijos, viliantis masinio daugiabučių renovacijos proveržio Lietuvos miestuose, yra sunkiai įgyvendinamos net ir rinkos sąlygomis. Socialiniam kapitalui atsirasti reikalingas laikas, užmezgant santykius su asmenimis už sienos, laiptinėje ar name ir perprantant bendrus interesus, o kaimynystė negali virsti bendruomene per vieną dieną. *Autorius yra Vytauto Didžiojo universiteto Sociologijos katedros lektorius* ■

Intelektinis darbas ir mokytojų nuostatos

Prof. habil. dr. Marija Liudvika Drazdauskienė

Diskusijos be turinio ir kompetencijos

Humanitariniai mokslai ir švietimas kenčia dėl per didelio kalbėjimo. Tuščiažodžiavimas šiandien – nelyginant maras. Netgi populiarios šių dienų metodikos temos, tokios kaip mokinio autonomija, individualizuotas ir savarankiškas mokymasis, mobili klasė, kūrybingumas, motyvacija ir inovacija, taip dažnai ir tik iš dalies aptariamasi, kad pradėjo netekti prasmės. Vien tik žodžiai jauniausiai kartai pavadinti yra pertekliniai. Kad ir kaip domėjauisi dabartinės kalbos vartojimu, nesugebėjau rasti žodžių „X karta“, „Z karta“, „alfa karta“ ir „tūkstantmetinukai“ (angl. *millennials*) prasmės. Sąmojingos jaunos mamos atranda, kad „šiuolaikiniai vadovėliai veikia triukšmas negu žinios“, ir aš galiu tik pritarti joms. Daugeliui mano kartos žmonių atrodo, kad tokie vertinimai, kaip: „Jau sunkiai įsivaizduojame, kaip reikėtų grįžti prie įprastų kėdžių“ („Lietuvos žinios“, Nr. 227, 2017-11-24, p. 14–15) arba „Kalbanti galva prie lentos šiems vaikams tikrai nereikalinga“ („Lietuvos rytas“, Nr. 67, 2018-04-07, p. 8) ir „Reikalavimas sėdėti ramiai ir žiūrėti į lentą ar klausytis aiškinamos temos praranda prasmę“ („Lietuvos žinios“, Nr. 227, 2017-11-24, p. 14–15), yra pritenkiantys. Tokie vertinimai liudija apie kraštutines nesėkmes ir išlepimą dėl pertekliaus, o visumoje – apie žmogaus degradaciją. Džiaugtis čia tikrai nėra kuo. Jeigu tokia padėtis džiugina, mažą ką galima pasakyti apie intelektinį darbą. Jeigu tai – problema, tai ji tikrai nūdienio žmogaus sukurta ir turi būti išspręsta.

Tačiau tuščiažodžiavimas nemažėja. Internetinės diskusijos – tai vieta, kur kalba visi, kas netingi, o ir turinys yra atitinkamos kokybės. Keletą metų sekiau kalbos ir literatūros diskusijas tinklalapiuose linkedin.com ir „Facebook“. Nuo pat pradžių vengiau dalyvių, kurie entuziastingai kėlė seniai pasenusius klausimus, tokius kaip prielinksnis angliško sakinio pabaigoje, nediskriminuotas santrumpų vartojimas toje pačioje kalboje ir abejonės dėl gramatikos bei tarimo mokyimo. Man patiko gimtąja kalba kalbančiųjų elgesys, kai jie nutraukdavo tokias diskusijas su pasitikėjimu ir įsitikinimu. Jeigu pati išitraukdavau į tokias diskusijas, mandagiai nesigailėdavau neišmanančiųjų. Išrinkau keletą ypatingų dalyvių, kurių pasisakymai buvo prasmingi ir aiškiai rodė, kad jie informuoti ir principingi. Pavyzdžiui, Neal Baker, anglų kalbos instruktorius karališkosiose Saudo Arabijos oro pajėgose; Nelson Bank, organizacijos National Unity in Language direktorius (Teksasas, JAV); Jenifer Spencer, laisvai samdoma konsultantė (Edinburgas, Jungtinė Karalystė); Amanda Wood, laisvai samdoma individualių mokinių vadovė ir mokytoja (Štutgartas, Vokietija); Richard Tomlin, laisvai samdomas vadovas ir praktikas (Linkolnšyras Jungtinė Karalystė); Nada Stojanovic, patyrusi anglų kalbos mokytoja (Groningeno rajonas, Olandija); literatė Pat Blake ir keletas kitų.

Dabar jau nebeseku internetinių diskusijų ir jose nedalyvauju, tačiau, jeigu pastebiu šiuos žmones pasisakančius, visada perskaitau, ką jie rašo. Jie yra profesionalai, kaip londonietis Marin Callahan, kuris įtikinančiai nutraukė beprasmę internetinę diskusiją apie tai, ar norminė anglų kalbą iki 2050 m. pakeis „Temzės deltos kalba“ (beprasmis, „tik

žurnalistų“ nulipdytas žodis), arba Adrian Underhill, praktikas, konsultantas ir buvęs Tarptautinės anglų kalbos asociacijos prezidentas, kuris išspausdino straipsnį „Gramatika be tarimo – tai nelyginant maistas be skonio“ žurnale „Modern English Teacher“ po to, kai nuslūgo entuziazmas dėl tariamos „nereikalingumo“. Taigi pirmas principas mokytojams – atrinkti kiekvienu atveju, ypač tada, kai esame besiklausantieji.

Dar vienas triukšmo šaltinis yra technologijų populiarinimas. Kalbėjau su mokytojais ne vienoje Europos šalyje, ir visi jie pasakė, kad pamokoje nėra laiko internetui. Aš niekada nesučiuoju savo studentų savarankiškai ieškoti informacijos internete. Pati tai padarau ir duodu jiems atrinktus adresus, kad galėtų savarankiškai ieškoti informacijos su mažiausiai klaidžiojimų ir paklydimų.

Vertinu anglo profesoriaus Gavin Dudeney patarimą, kad technologijos gali būti protingai naudojamos, tik priklausomai nuo to, kokias problemas jos išsprendžia. Girdėta jaunuolių nuomonė, kad „kompiuteris yra geriau negu magnetofonas su trūkinėjančiomis juostomis“, ir tai beveik viskas. Manau, kad, jeigu mokytojas gali investuoti savo laiką jo neskaiciuojamas, technologijos gali būti naudojamos plačiau, tačiau šis darbas nėra pigus. Taigi technologijos turi būti naudojamos protingai ir atsargiai. Vėlgi svarbu yra atrinkti ir investicijas. Šįkart beveik linkstama galvoti, kad mokytojas tampa nereikalingas.

Kodėl mokytojas reikalingas ir koks jo darbas?

Galima pasvarstyti intelektinio darbo, kurį atlieka mokytojai, sąvoką. Intelektinis darbas – tai racionali analizė, kai suvokiama informacija, ji analizuojama, reziumuojama, daromos išvados, apibendrinama, vertinama ir siekiama rezultatų. Tai protinis darbas, kuriame yra pradinės elementarios stadijos, kai informacijos ieškoma ir ji siejama su suvoktais tikslais. Pradinis darbas yra iš dalies ir fizinis: su knygomis, paieška, keičiant darbo vietas, dirbant kompiuteriu ir atliekant kitus paieškos veiksmus.

Kartais šis darbas – baigtinis, o kartais tęsiasi be galo, ir tai didina įtampą intelektualiai užimtam žmogui. Šis darbas mokykloje tęsiasi visą laiką. Taigi intelektinis darbas gali būti vertinamas pagal fizinio darbo formulę $A = fs$, šiek tiek modifikuojant sudedamąsias. Jėga šiuo atveju yra minimali, tačiau distancija – maksimali ir dažnai prilygsta tūkstančių kilometrų ir amžių atstumui. Tai kartais įvardijama kaip atlikimo laikas. Nėra apskaičiuota, kaip intelektinio darbo nervų įtampa palygintina su raumenų įtampa, dirbant fizinį darbą. Tačiau abiem atvejais dirbantis žmogus netenka jėgų, išalksta, susitepa rūbus, kraštutiniiais atvejais netenka kantrybės, paskuba arba sulėtėja, kol galiausiai turi sustoti, kad atgautų jėgas ir energiją. Tarimo mokymo pamokose tai galima pajusti fiziškai.

Mokytojai auditorijoje dirba nuo 4 iki 8 valandų per dieną ir antra tiek praleidžia, rengdamiesi pamokoms, vertindami mokinių darbus, kai fiziškai juos skaito, taiso, skaičiuoja. Palyginimui, tarnautojas dirba 8 valandas per dieną ir savo darbą baigia įstaigoje, o mokytojo darbas tik prasideda, kai jis grįžta namo iš savo įstaigos. Profesionalūs pramoninio ir civilinio transporto vairuotojai dirba 4,5 valandos ir turi sustoti pailsėti. Kituose konkrečiuose darbuose visi žino, kada jų darbas baigiasi ir jie gali pail-

sėti. Žmonės, atliekantys intelektinį darbą, negali lengvai užmigti atsitraukę nuo darbo stalo, ne vienas mokslininkas kankinasi dėl nemigos. Visa tai paaiškina, kodėl intelektinis darbas išsekina dvigubai daugiau negu fizinis ir kodėl mokytojo kontaktinės valandos auditorijoje yra trumpesnės negu įstaigos tarnautojo.

Kad atliktum intelektinį darbą, reikia tenkinti tam tikras sąlygas. Pirmiausia tai susiję su žinių arsenalu žmogaus galvoje, jų greitu atgavimu ir pritaikymu. Pavyzdžiui, žmogus, atsakydamas į vaiko klausimą, kodėl rankos Mikelandželo paveiksle yra tokios tikroviškos, turi atlikti skubius ir tiesioginius nukrypimus į italų renesanso laikmetį, t. y. į XV–XVI a. Jis turi paaiškinti, kad atvaizdas tikroviškas todėl, jog to meto dalininkai studijavo anatomiją, žmogaus kūno mokslą, toks tapymas užimdavo ilgą valandas su didelėmis pastangomis. Panašiai mokiniams, kurie nori greitai rašyti kompiuteriu, turi išmokyti abėcėlę taip gerai, kad nebūtų pauzės tarp perskaitymo ir parašymo bei praktikuoti rašyti akląja sistema. Toks rašymas – mechaninis darbas, tačiau jis reikalauja suvokimo, praktikos ir įgūdžių.

Visose kitose srityse intelektinis darbas reikalauja gilių žinių. Tai – raktas: gilios žinios yra intelektinio darbo sąlyga ir tik jos leidžia pastebėti, suprasti, akimirksniu pasiremti šaltiniais, mąstyti, daryti išvadas, spręsti ir vertinti. Vertinimas, kaip ir atrinkimas, yra vienas svarbiausių ir sunkiausių intelektinio darbo aspektų. Galima spėti, kad, taupydami jėgas, modernūs režisieriai klasikinių pjesių atlikimą pakeičia spektakliais pagal autorių su sunkiam metalui prilygstančiais triukšmais scenoje. Panašiai galima spręsti ir apie stilistinę modernios tapybos paviršutiniškumą arba grubumą. Tačiau, plačiau kalbėdamas šiais klausimais, specialistas humanitaras pasitikrina ir panaudoja visą savo žinių arsenalą, kad galėtų svarstyti, daryti logines prielaidas, matyti ryšius ir įvertinti.

Intelektinio darbo vertė

Pridėtinė intelektinio darbo vertė yra jo atlikimas beveik šviesos greičiu. Senovės graikai lygino savo laivus su paukščių ir minties greičiu. Bet kuris žinovas suvokia šį minties greitumą. Šviesos greitis yra 297 600 km/sek. Palyginimui galima prisiminti, kad žmogaus smegenys funkcionuoja elektromagnetinėmis bangomis. Intensyvus intelektinis darbas matuojamas beta bangomis, kurios yra tarp 15 ir 40 Hz, arba 15–40 virpesių per sekundę. Beta bangos – siauros amplitudės ir greičiausias iš visų žinomų bangų žmogaus smegenyse. Nors elektromagnetizmas yra silpnas smegenyse, matavimas sekundėmis rodo, kad minties greitis yra tikrai didelis. Palyginimui, atlikus intelektinę užduotį, smegenys vibruoja alfa bangomis, tai yra 9–14 Hz. Užsisvajojusio žmogaus smegenys vibruoja 5–8 Hz dažniu, o miego be sapno metu – 1,5–4 Hz. Šių dažnių skirtumai paaiškina, kodėl žmogus išalksta intelektiniame darbe ir kodėl ne visada pavyksta iš karto užmigti po įtempto protinio darbo.

Apibūdintos sąlygos paaiškina, kad intelektinis darbas gali būti matuojamas fizinio darbo formule su modifikacijomis ir dar turi pridėtinę vertę. Visas intelektinio darbo procesas turi tokias stadijas: informacijos paieška, pasiekimas ir atrinkimas; supratimas, ryšių paaiškinimas ir vertinimas bei

pripažinimas. Paul Goodman nuomone, pagrindinis humanitarinių studijų tikslas ir pritaikymas yra paaiškinime, supratime ir įvertinime. Visa tai parodo, kodėl intelektinis darbas yra brangus, o abejonės dėl humanitarų vertingumo yra beprasmiškos ir nesąžiningos. Atrinkimo ir vertinimo sugebėjimai JAV yra vertinami aukštojo mokslo privalumais.

Mokytojo, kaip ir dėstytojo, darbas apima visas minėtas intelektinio darbo stadijas, o pradinės ir baigiamosios stadijos yra skirtingos kiekvienu konkrečiu atveju ir reikalauja vis naujų pastangų, laiko ir energijos. Tik gilių žinių turintis žmogus gali atlikti intelektinį darbą, o žinios įgyjamos, įvykdant akademinės programos ir mokantis visą gyvenimą. Tai reiškia, kad žmogus turi būti visą laiką užsiėmęs ir dar turėti galimybių laisvalaikiui – socialiniam bendravimui, poilsiui, skaitymui, muziejams, teatrui, kinui ir kitokiems malonumams. Taigi intelektinis darbas yra brangus ir turėtų būti atitinkamai vertinamas. Jeigu verslininkai ir pramonininkai įvertina palaikymą ir jo pageidauja („Lietuvos žinios“, Nr. 161, 2018-08-23, p. 9), intelektinio darbo atstovai žūsta be palaikymo. Mokytojų nuostatos yra gana griežtos:

- 1) kovoti su tuščiažodžiavimu arba jį ignoruoti, ypač elektroninėje erdvėje;
- 2) atrinkti ir klasifikuoti užduotis ir medžiagas, išnaudojant darbą grupėse;
- 3) palaikyti profesinę savigarbą ir saugoti profesines paslaptis, kad atgautų pagarbą mokslui;
- 4) pasirūpinti nuomonių formavimu auditorijoje ir už jos ribų;
- 5) rūpintis priimtino elgesio normomis auditorijoje ir už jos ribų;
- 6) išnaudoti dalykų turinį (pavyzdžiui, kalbos ir literatūros) darant poveikį elgesio normoms;
- 7) daugiau laiko skirti socialiniam bendravimui ir kultūriniam gyvenimui.

Šios nuostatos neįgyvendinamos be disciplinos ir reikalavimų didinimo mokyklose, bet tai – žmogiškumo ir pažangos kryptis, bent jau kol „šiuolaikiniais vaikams sunku ramiai pabūti vienoje vietoje“, kol jie supras, kad mokytis – tai įsiminti, dedant pastangas, ir kol „kalbanti galva prie lentos“ taps jiems reikalinga.

Disciplina nėra tvarkymasis kumščiu. Pavyzdžiui, mokiniai, kurie mokosi taisyklingos kalbos arba gerai įsimena fizikos dėsnius, tuo pat metu mokosi atidumo, ieškojimo, patenkinamo ir priimtino rezultato pakludami nelyginant neginčijamiems autoritetams, o tai ir yra disciplina, kuri transformuojasi dar ir į elgesio normas. Yra liudijimų, kad gilios kalbos ir literatūros studijos formuoja kultūringą, analizuoti sugebantį žmogų, o mokiniai, tik „pasigraibę“ kalbos, išauga į jūzaus elgesio ir „buldozerinių“ sprendimų vyrus ir moteris. Humanitarinės studijos negali būti eksperimentų ir paviršutiniškų sprendimų praktikomis. Neatsakingos reformos ir procesai humanitariniuose moksluose gali pražudyti, užuot išauklėję besimokančius. Tik gilios, bet kurios srities studijos gali duoti patenkinamus rezultatus, todėl disciplina mokykloje, kuri duoda ir ekonominės naudos, yra sėkmės, o ne priespaudos laidas. *Straipsnis parengtas, remiantis pranešimu, kuris buvo perskaitytas Tarptautinės gyvųjų kalbų profesorių federacijos (FIPLV) ir Lietuvos kalbos pedagogų asociacijos konferencijoje Vilniuje* ■

Neurologo ir menininko Audriaus V. Plioplio kūrybos paroda

Dr. Eglė Sakalauskaitė-Juodeikienė

Gruodžio 4 d. Lietuvos medicinos bibliotekoje atidaryta lietuvių kilmės JAV neuromokslininko ir menininko Audriaus V. Plioplio (g. 1951 m.) paroda „Atminties gijos“, skirta Lietuvos medicinos bibliotekos gyvavimo 75-mečiui paminėti. Parodą bus galima aplankyti iki kitų metų sausio 31 d. Vėliau ji bus eksponuojama kitose Lietuvos bibliotekose bei kultūros įstaigose.

Pasak parodos kuratorės Viktorijos Jonkutės, Audrius V. Plioplys gimė ir užaugo Kanadoje, Toronte, vėliau persikėlė į JAV. Jo tėvas buvo kilęs iš Plioplių kaimo, esančio netoli Kazlų Rūdos, motina – iš Plungės. Baigęs medicinos studijas Čikagoje, jis dirbo ligoninėse ir specializavosi vaikų neurologijoje. 1976–1979 m. studijavo dailę ir, surengęs pirmąją parodą, nusprendė atsidėti kūrybinei veiklai. Kiek vėliau suprato, kad šias dvi sritis – meną ir mediciną – galima suderinti. Kūrėjas savo idėjas atskleidžia konceptualiojo meno priemonėmis, naudodamas įvairią techniką: instaliacijas, tapybą, fotografiją, encefalogramas, tekstinius elementus. Pasitelkęs neuronų ir kitų neurobiologinių elementų vaizdinius, metaforiškai perteikia atminties, žmogaus sąmonės bei mąstymo procesus. Audrius V. Plioplys yra surengęs daugiau nei 50 individualių parodų, dalyvavo daugiau nei 100 grupinių parodų.

Dovaną Lietuvai iš už Atlanto sudaro trys paveikslų grupės. Ciklo „Atmintis“ (angl. *Memory*) eksponatuose užfiksuoti magnetiniu branduoliniu rezonansu (MBR)

Audrius V. Plioplys. Asmeninio archyvo nuotr.

daryti paties autoriaus smegenų vaizdai ir elektroencefalogramos (EEG) fragmentai, perteikiantys individualios smegenų struktūros ir jos žievės funkcijų sąsajas. Ciklo „Sibilės“ (angl. *Sybils*) paveikslai pripildyti neuronų fragmentų ir Sibirių pranašysčių graikų kalba. „Sibiro sielų“ (angl. *Siberia Souls*) ciklo paveiksluose neuronų dendritus ir aksonus primenančiame fone stebimi įamžinti ištremtųjų į Sibirą veidų kontūrai bei artimiesiems siųstų laiškų fragmentai.

Kaip žinia, pažinimo procesuose negali dalyvauti nei širdis ar inkstai, nei kepenys, blužnis ar kiti vidaus organai. Aukštojoje nervinėje veikloje dalyvauja galvos smegenys. Ir tik jos sugeba klausyti apie savo pačių egzistavimą ir jo prasmę. Tačiau koks ilgas ir nelengvas buvo šio žinojimo kelias!

A.V. Plioplio paroda Lietuvos medicinos bibliotekoje. Beatos Žukienės nuotr.

Homero laikų Graikijoje manyta, kad sielą galima rasti žemiau diafragmos, pilve. Aristotelis manė, kad vien širdis atsakinga už suvokimą, pojūčius ir judesius. Pasak mąstytojo, smegenys, būdamos drėgnos ir šaltos, vėsina kraują, kad nuslopintų iš širdies kylantį karštį. Klaudijus Galenas galvos smegenis laikė sielos buveine, tačiau mąstymą ir pažinimą siejo ne su galvos smegenų pilkaja medžiaga, o su galvos smegenų skysčio pripildytų skilvelių veikla. Net žymusis Renesanso genijus Andrėjus Vezalijus tvirtino, kad smegenų žievės vagos ir vingiai nėra atsakingi už protinius gebėjimus, veikiau jie tarnauja geresnei galvos smegenų mitybai. Baroko epochos mokslininkas Tomas

Vilizijus tvirtino, kad už atmintį ir valią atsakingi galvos smegenų vingiai, tačiau Silvijaus vaga XVII a. buvo vienintelis žievės struktūrai skirtas pavadinimas, o Rolando vagos terminas atsirado tik XIX a.

Kaip ir kiekvienas, studijavęs biomedicinos mokslus, taip ir menininkas, dirbdamas proektoriume, tikriausiai ne kartą juto slidžių ir minkštų smegenų svorį savo delnuose. Matė nakties dangų, išraižytą planetomis, žvaigždžių

spiečiais ir kometų uodegomis... po mikroskopu, ant stiklelio, pažymėto užrašu „Pilkoji smegenų medžiaga“. Patyrė stebuklą, atpažinęs kompiuterio monitoriuje miego verpstes ir delta bangas, ligoniui, aplipdytam elektrodais, giliau įmigus. Patyrė gydymo džiaugsmą ir liūdesį, prasmę ir beprasmybę matant, kaip lėtai ir negrįžtamai degeneracinė galvos smegenų liga atima tai, kas žmogų daro žmogumi. Dar Antikos laikais manyta, kad žmogaus kūne esantis mikrokosmas atspindi Visatos sandarą, makrokosmą. Tebūnie šios parodos atidarymas dar viena galimybė patirti, kaip galvos smegenų mikropasaulis atveria begalinę Visatą. ■

Vilijampolė amžių sandūroje

Dr. Raimundas Kaminskas

Lietuvos sveikatos mokslų universiteto (LSMU) Veterinarijos akademijoje neseniai įvyko konferencija „Vilijampolė amžių sandūroje“, skirta Vilijampolės prijungimo prie Kauno miesto 100-mečiui paminėti. Pranešimus skaitė: dr. Raimundas Kaminskas – „Vilijampolės laiko žemėlapis (1919–2019): asmenybės, įvykiai ir interpretacijos“, Žakas Gercas – „Vilijampolės žydų likimai“, Laima Baršauskienė – „Veterinarijos akademija – mokslo šviesulys istorinėje Vilijampolėje“, Stasė Mickutė – „Veršvų piilakalnis – Kauno ir Lietuvos etnopaveldas“,

akademikas prof. Stasys Karazija – „Veršvų kraštovaizdžio draustinis – Vilijampolės gamtos vertybė“, Žilvinas Damijonaitis ir Diana Murauskienė – „Kauno Veršvų mokyklos istorija tarpukariu“. Konferencijoje pristatyta ir šių autorių parengta knyga „Veršvų gimnazijai – 100“. Dalyviai ir svečiai turėjo galimybę apžiūrėti valstybinio Kauno regiono archyvo, Vilijampolės moksleivių ir vietos bendruomenių parengtą kilnojamąją parodą. Renginio pabaigoje LSMU gimnazijos bei Kauno Jono ir Petro Vileišių mokyklos mokiniai konferencijos dalyviams pristatė meninę programą. Ačiū renginio organizatoriui – etninio paveldo bendruomeni

Kauno „Veršva“ (vadovė – Stasė Mickutė) už puikų renginį.

Vilijampolė – Kauno vakarinė dalis prie Nemuno ir Neries santakos. Tai vienas seniausių Kauno priemiesčių. 1652 m. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės etmonas ir Vilniaus vaivada Jonušas Radvila pakvietė pirklis ir amatininkus atvykti į kuriamą Vilijampolės miestelį. 1774 m. čia pastatyta mūrinė sinagoga. 1791 m. Vilijampolė gavo turgaus privilegiją. Per 1830–1831 m. sukili-

mą prieš carinę valdžią Vilijampolė buvo užėmę sukilėliai. 1882–1941 m. čia veikė žydų religinė mokykla – Ješiva. 1891 m. pastatyti Kauno tvirtovės VIII forto įtvirtinimai. 1919 m. Vilijampolė prijungta prie Kauno.

1918 m. atkūrus Lietuvos valstybę, čia pradėjo kurtis įvairios pramonės įmonės, mokyklos ir visuomeninės organizacijos. 1923–1940 m. veikė Vaikelio Jėzaus draugijos padaliniai, kurie rūpinosi vaikų ir jaunimo socialine globa bei švietimu. 1924 m. atidaryta autobusų linija „Geležinkelio stotis–Vilijampolė“. 1930 m. pastatyta kūdikių prieglauda „Lopšelis“. 1932 m. pašventinta Šv. Juozapo bažnyčia. 1933–1938 m. čia įsikūrė Lietuvos veterinarijos akademija ir Bakteriologijos institutas. Nacių okupacijos metais (1941–1944) Vilijampolėje veikusiame Kauno gete buvo įkalinta apie 30 tūkst. žydų, kurių nemaža dalis vėliau išžudyta.

Minėdami Lietuvos Tarybos Pirmininko, Lietuvos Prezidento Antano Smetonos metus ir remdamiesi istorijos šaltiniais, prisimename, kad Vilijampolėje valstybės vadovas A. Smetona lankėsi ne kartą. 1929 m. spalio 30 d. jis dalyvavo atidarant Pe-

Konferencijoje pranešimą „Veršvų kraštovaizdžio draustinis – Vilijampolės gamtos vertybė“ skaito akademikas, prof. Stasys Karazija

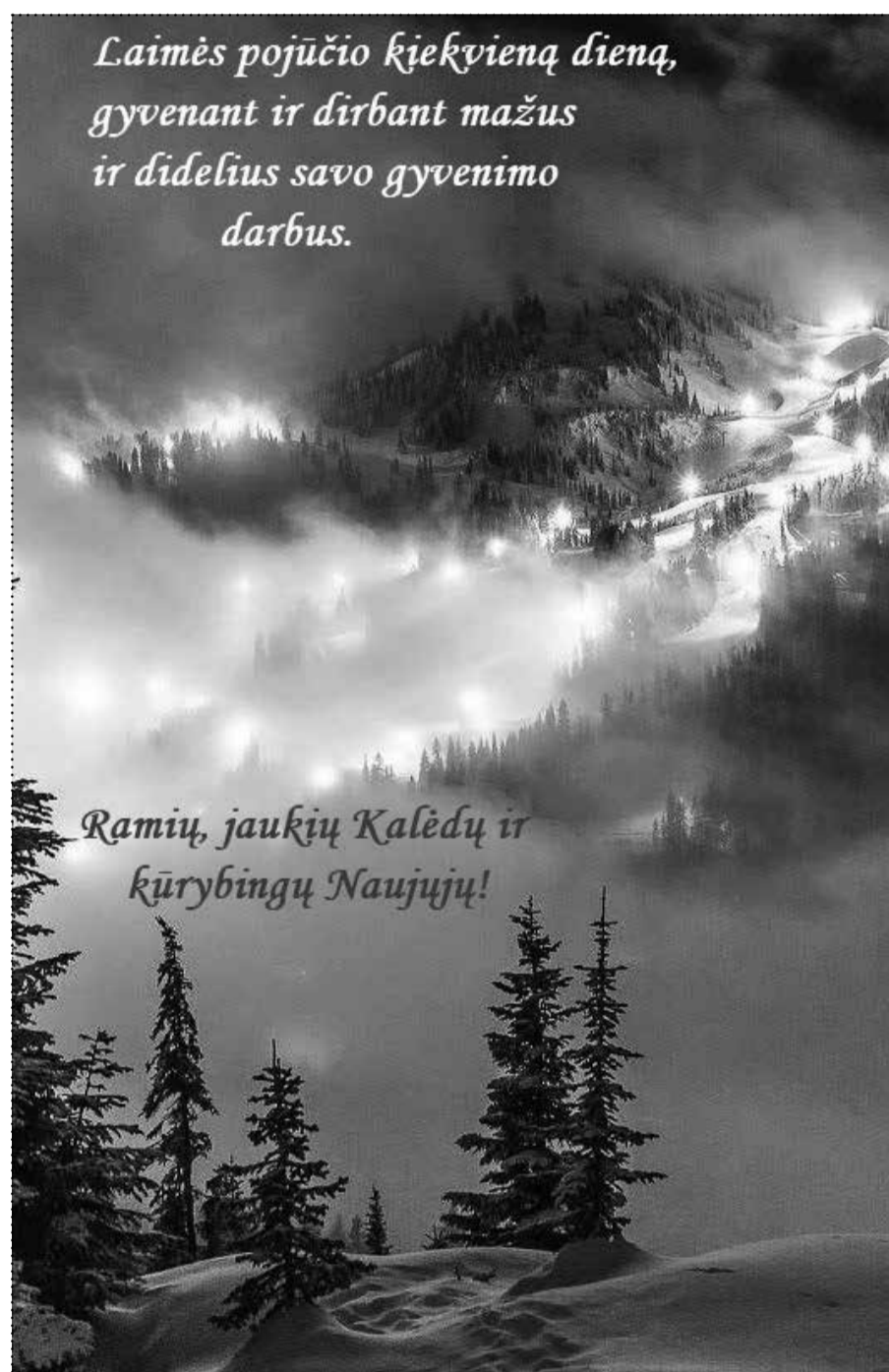
Kauno žydų bendruomenės pirmininkas Gercas Žakas Vilijampolės metraštininkui dr. Raimundui Kaminskiui įteikė Žydų karių, dalyvavusių Lietuvos nepriklausomybės atvadavime, sąjungos atminimo ženklą.

Konferencijos dalyviai. Pirmas iš kairės sėdi Vilijampolės seniūnas Vygaudas Stundžia, Seimo nario Mindaugo Puidoko patarėjas Robertas Stanionis, Kauno sąjūdielis Romualdas Jakubonis

tro Vileišio tiltą per Nerį, 1935 m. vasario 10 d. – Panerių gatvėje, atidarant S. Dariaus ir S. Girėno kultūros namus (šis pastatas neišliko), ir 1939 m. liepos 9 d. – atidarant Žemaičių plentą, prie plento pradžią žymintį paminklinio obelisko ant Milikonijų kalno. ■

ŠVENTINIAI SVEIKINIMAI

DR. LAIMUTĖS MIKALAIŠKIENĖS (VU) SVEIKINIMAS

*Su šv. Kalėdomis, mano brangieji,
Nėra gražesnio ir geresnio meto kaip šventos Kalėdos,
kad palinkėčiau Jums, brangieji, didelės sėkmės.
Nėra nuostabesnio laiko, kaip Naujieji Viešpaties Metai, –
suteikti Jums Dieviškos šviesos ir vilties.
Tad pažvelk, mielas, pro langą – visur juk šviesu ir gražu.
Širdelę spaudžia, nes man šalta.
Norėčiau būti Tavo, Dieve, glėby.
Sušildytum mane šią naktį.
Kviečiu Tave Kalėdų naktį.
Apsilankyk, padovanok man
Pačią gražiausią Dievišką ir amžinąją naktį, o Kristau!*

Kun. prof. dr. Kęstutis Ralys (Ph. D.)

LR SEIMO NARIO, DOC. DR. STASIO TUMĖNO SVEIKINIMAS

Lietuvos mokslininkų laikraščio projektui „Akademinės bendruomenės indėlis į mokslinės informacijos sklaidos ir populiarinimo sistemą“ vykdyti Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas 2019 m. skyrė 8 tūkst. eurų.
„Mokslo Lietuvos“ redakcija

Mokslo Lietuva

Vyriausiasis redaktorius Jonas Jasaitis
Stilistė-korektorė Jolanta Niaurienė
Dizaineris Vilius Zaveckas

Redakcinės kolegijos pirmininkas – Raimundas Dužinskas, nariai: Alvydas Baležentis, Valentinas Baltrūnas,
Valentas Daniūnas, Jonas Dautaras, Vygintas Gontis, Vilma Gudelytė-Abarienė, Nelė Jurkėnaitė, Regina Kvašytė,
Valė Macijauskienė, Milena Medineckienė, Andrius Pukšas, Eugenijus Stumbrys, Emilis Urba,
Dalia Urbanavičienė, Janina Valančiūtė.

Redakcijos adresas: J. Basanavičiaus g. 6, LT-01118 Vilnius
El. paštas mokslolietuva@gmail.com

Laikraštis internete: www.mokslolietuva.lt

Redakcija gerbia savo autorių nuomonę ir mintis, net jei ne visada joms pritaria.
Perspausdinant ar naudojant laikraščio „Mokslo Lietuva“ ir jo internetinio puslapio
<http://www.mokslolietuva.lt> paskelbtą medžiagą būtina nuoroda į „Mokslo Lietuvą“.
Laikraštis platinamas tik prenumeratoriams ir redakcijoje.

ISSN 1392-7191
Leidžia
UAB „Mokslininkų laikraštis“
SL Nr. 169
Spausdino
UAB „Petro ofsetas“
Savanorių pr. 174D, LT-03153, Vilnius
Tiražas 500 egz.